



LEZEN

doet je goed

Leesboek voor het basisonderwijs



Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur
Paramaribo, 2023

Colofon

©2023 Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur

Dit boek is samengesteld door Ismene Krishnadath in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur.

Tekst 1 is geschreven door Cobi Pengel.

Tekst 3 is geschreven door Gerardus Maynard.

Tekst 4 is geschreven door Kevin Headley.

Tekst 6, 7 en 8 zijn geschreven door Ismene Krishnadath

Tekst 10, 11, 13, 14, 15 zijn bewerkte verhalen uit de methode VAN HIER EN DAAR EN OVERAL

Tekst 16 is een gedicht van Alphons Levens.

Tekst 18, 19, 20, 21 en 22 zijn geschreven door Cynthia McLeod.

Tekst 24 is geschreven door Rosanda Courtar.

Tekst 26 is een gedicht uit de methode VAN HIER EN DAAR EN OVERAL.

De stripverhalen Hoe lees je een cartoon?, Vakantie, Het leven van een leesgierigaard en De uitdaging zijn gemaakt door Reza Madhar.

De stripverhalen Wateroverlast, Connectie, Imago en Super! zijn gemaakt door Desmond Kerk.

De stripverhalen zijn speciaal gemaakt voor de methode LEZEN DOET JE GOED.

De verhalen in dit leesboek zijn alle bewerkt ten behoeve van deze methode.

De methode LEZEN DOET JE GOED is eigendom van het Ministerie van Onderwijs Wetenschap en Cultuur. De methode mag niet worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur.

Inleiding	4
1 Geen seatbelt	5
2 Hoe lees je een cartoon?	10
3 Wadjilie ontmoet Tete en Dokoko	13
4 De belofte	20
5 Wateroverlast	25
6 Spookbomen	28
7 Oom Otto's erfenis (1)	30
8 Oom Otto's erfenis (2)	36
9 Vakantie	43
10 Uit het leven van een straatjongen (1)	47
11 Uit het leven van een straatjongen (2)	53
12 Imago	58
13 Het levenswater van Ana Bolindo-kondre (1)	62
14 Het levenswater van Ana Bolindo-kondre (2)	68
15 Het levenswater van Ana Bolindo-kondre (3)	74
16 Twee vlechtjes	80
17 Het leven van een leesgierigaard	81
18 Een verhaal uit de geschiedenis (1)	85
19 Een verhaal uit de geschiedenis (2)	90
20 Een verhaal uit de geschiedenis (3)	94
21 Een verhaal uit de geschiedenis (4)	99
22 Een verhaal uit de geschiedenis (5)	105
23 Connectie	109
24 Tesla leert Papiamentu	113
25 De uitdaging	119
26 Wat ons bezig houdt	123
27 Super	124

Inleiding

In dit boek vind je drie gedichten, acht stripverhalen, twee theaterteksten, twee korte verhalen van één deel en vier lange verhalen die uit meerdere delen bestaan.

De gedichten zijn maatschappijkritisch. De dichters vragen met het gedicht aandacht voor één of meer problemen in onze wereld.

Een stripverhaal of cartoon is makkelijker te begrijpen dan een gewoon verhaal omdat je niet alleen woorden ziet, maar ook beelden.

In de overige teksten moet je letten op de verschillende talen die erin voorkomen. In Suriname komen wij met veel verschillende talen in aanraking. Luister maar naar de gesprekken om je heen. Deze meertaligheid kom je ook in deze teksten tegen.

Veel plezier met dit leesboek.

1

Geen seatbelt



Over het algemeen ben ik niet ontevreden over mijn lichaam. Ik ben gezond van lijf en leden en zie er best aardig uit. En ik kan ontzettend goed horen. Een stem herken ik al vanaf grote afstand en 's nachts ben ik direct alert bij elk vreemd geluid. Ruiken, dat is helemaal top bij mij. Ik weet precies welke geur bij wie hoort. Ik hoef je niet te zien. Als ik je geur te pakken heb, vind ik je altijd, al verstop je je nog zo goed.

Maar uitgebreid een tori vertellen - gi wan tori - zoals de mensen; dat gaat niet. Er zijn momenten dat ik zo'n spraakorgaan wel mis. Soms wil ik zoveel vertellen aan de mensen van wie ik houd, mijn baas en bazin, maar dan kan ik alleen maar blaffen. Soso blaf, mi man blaf.

Ik wil niet zielig doen. Met blaffen kan je best een eind komen. Aan mijn geblaf kan je horen hoe ik me voel. Ik kan hoog en laag blaffen, hard en zacht, grommend en jankend. Het hangt ervan af hoe ik mij voel. Als je me boos maakt, ga ik grommen. Als vanzelf gaan mijn lippen dan omhoog, zodat mijn vlijmscherpe tandjes te zien zijn. Om wat groter te lijken – ik ben aan de kleine kant - gaan mijn haren recht overeind staan. Mijn kop is klein. Er is niet veel

ruimte voor hersenen. Maar vergis je niet: kwaliteit wint het in mijn geval van kwantiteit. Ik ben wat je gerust mag noemen een slim teefje dat niet met zich laat sullen.

San... mi..., no meki grap nanga mi yere! So wan kaksi Sranan dagu leki mi!

Van nature ben ik lief en aanhankelijk, maar ik kan ook wraakzuchtig zijn.

Neem nou dat geval met die politieman. Die skowtu heeft me echt boos gemaakt. Hij heeft het gedurfd om mij uit te lachen! Toen vond ik het echt jammer dat ik niet kan praten.

Anders mi ben saka gi en, yere. Ik zou hem de wind van voren hebben gegeven. Jammer genoeg kon ik alleen maar grommen, mijn tanden laten zien en mijn haren overeind zetten. Hoor wat is gebeurd:

Mijn baas neemt mij vaak mee uit rijden in de auto. Dat vind ik superleuk. Het raam halfopen, de wind en de vele geurtjes – aangename en onaangename - die mijn gevoelige reukorgaan strelen... ik ben er gek op. Als een prinses zit ik naast mijn geliefde baas. Zo ook op de dag dat we die vreselijke politiebeambte ontmoetten. Mijn baas moest stoppen voor een verkeerscontrole. Ik merkte meteen op dat die agent niet goed rook..., geen goed geurtje. A ben smeri wan sortu fasi. Hij had een soort geur die van tevoren al aangaf dat hij iets vervelends van plan was. Ik kneep mijn ogen tot spleetjes, gromde en liet hem mijn tandjes zien. De vent begon te lachen. Kan je je voorstellen? Hij lachte zich krom.

“Uw... hahaha.... papieren... hahaha... meneer... hahaha...”

Hij controleerde de papieren van mijn baas. Die waren in orde.

“In orde meneer”, lachte de ellendeling alsmaar door.

“Maar... hahaha...”, vervolgde hij, nog steeds hikkend van het lachen, “ik moet u helaas toch een bekeuring geven, want uw passagier... hahaha... draagt geen..... hahaha.... draagt geen seatbelt.”

Toen kwamen mijn wraakgevoelens naar boven. Ay, ik wenste zo op dat moment dat ik kon praten als een mens. Wat zou ik die kerel graag hebben uitgescholden. Alle vieze woorden die ik in de loop der tijd heb opgevangen, wilde ik hem laten horen. Hoe durfde hij me zo uit te lachen! Maar helaas: een hoog, nerveus,

geagiteerd blafje was het enige waartoe ik in staat was.
En mijn baas, de huichelaar, lachte met die kerel mee.

A no kan toch! Dat doe je toch niet met je hond!

Ik heb hem voor de rest van die dag straal genegeerd. Dan meende die vent het niet eens. Mijn baas mocht doorrijden zonder bekeuring. Maar intussen was ik wel het mikpunt van hun laffe pret geweest. Konden ze wel? Twee grote kerels tegen een klein hondje?

Vanaf dat moment was ik vastbesloten wraak te nemen. De geur van die agent had ik in mijn geheugen opgeslagen. Dat bleek later goed van pas te komen. Ik maakte een plannetje.

Aan de kant van het erf die aan de straat grenst, was er een steen die een beetje los zat in de muur. Met wat inspanning zou ik die er helemaal uit kunnen duwen. De opening zou net groot genoeg zijn om mijn slanke lijf door te laten. Ik zou wel flink moeten wringen en er misschien wat schrammen aan overhouden, maar daartegen had ik geen bezwaar.

De tijd waarop ik mijn wraakactie zou uitvoeren, moest ik goed uitkiezen. Ik ben een oso dagu. Meestal ben ik in het huis. Mijn bazen laten me alleen op het erf als ze daar met mij willen spelen. Maar ik mag ook elke middag een halfuurtje buiten om mijn behoefte te doen. Bij dat laatste let niemand echt op me.

Ik moest vooruit werken. Om tijd te winnen, zou ik de steen verder los moeten maken wanneer ik naar buiten mocht om te poepen. Bij de volgende gelegenheid kon ik er dan vandoor gaan.

Zo deed ik het dus. Het ging gemakkelijker dan ik gedacht had. Achteraf hoorde ik zelfs dat ze me na een uur pas gemist hadden.

Ik wrong me dus door dat gat en rende de Kernkampweg op, helemaal door naar de Kwattaweg. Mijn scherpe neus had de vieze geur van de politieman al snel tussen alle andere geuren gevonden. De geur leidde me naar een omgeving die ik niet kende, maar dat hield me niet tegen. Ik ging hem het lachen afleren, reken maar van yes. Mijn wraak zou zoet zijn.

Het werd steeds later. Op een gegeven moment liep het spoor naar een huis dat

donker was, op een zwak peertje na aan het plafond van het balkon. Het erf was niet omrasterd. Er liepen een paar honden rond, die even blaften, maar toen ik dreigend gromde, trokken ze zich stilletjes terug. Er scheen niemand thuis te zijn. Ik liep door naar het balkon, waar een paar slippers voor de deur stonden. De geur werd ondraaglijk. Ik stortte me met al mijn opgekropte woede grommend en bijtend op de teenslippers, waarvan in no time alleen een rommelig hoopje rubber kruimels over was.

Dat was pas het begin. Nog hijgend keek ik om me heen wat er meer te vernielen was. Aaaay... de waslijn! Daaraan hingen hemden die, ondanks dat ze schoon waren, toch nog de gehate geur hadden. Tevreden keek ik even later naar de flarden en vodden die even daarvoor nog hemden waren. Tot besluit keerde ik me om en trapte met mijn achterpoten minachtend een lading zand op de vodden. Ik had me gewroken.

Tijdens mijn actie hadden de andere honden, nog steeds zwijgend, toegekeken. Ik weet niet of ze snaptten waar ik mee bezig was, maar ze bleven respectvol op een afstand.

Het liefst had ik de man zelf ook nog flink in zijn kuit gebeten, maar hij was in geen velden of wegen te zien. Ach, dacht ik bij mezelf, misschien is die lafaard te bang om naar buiten te komen.

Deze gedachte deed me goed. Ik keek nog eens om me heen naar de ravage die ik had gemaakt. Ja, ik was tevreden. Ik stelde me de man zijn woedende gezicht voor als hij zijn vernielde slippers en kleren zou zien.

Ik keerde me om. Mijn missie was volbracht. Het was tijd om naar huis te gaan. Daar kon ik uitrusten in mijn veilige mandje of op mijn zachte matrasje, waarvan het hoes lakentje elke week verschoond wordt. Mijn baas baadt mij trouwens ook elke zaterdag met warm water en een lekkere hondenshampoo. Baya..., je bent een oso dagu of je bent het niet.

Toen ik al vrij dicht bij huis was, hoorde ik in de stilte van de nacht bekende stemmen die heel hard, bijna wanhopig, mijn naam riepen, vele malen achter elkaar. Het kon niet missen. Dat waren mijn baasjes!

“Lemmy! Lemmy! Lemmy!”

Mijn gunst, wat zullen ze gedacht hebben toen ze me na mijn poepuurtje niet meer terug konden vinden. Ze hadden de losse steen en het gat in de muur natuurlijk allang gezien. Er kon van alles met me gebeurd zijn. De straat was vol gevaar voor een oso dagu.

Daar had ik helemaal niet bij stil gestaan. Ik dacht alleen maar aan wraak.

Haastig wrong ik me door het gat in de muur. Ik rende naar mijn baas en sprong enthousiast blaffend tegen hem op. Daarna likte ik de handen van mijn bazin en ging gehoorzaam voor haar voeten liggen. Ze moesten weten dat ik ook blij was om terug te zijn.

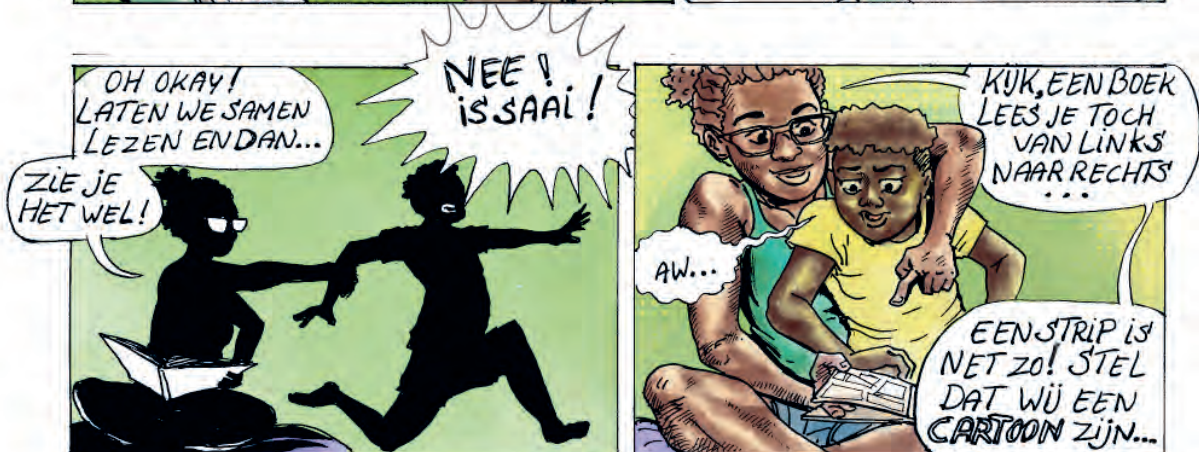
Ik werd geknuffeld en kreeg veel lieve woordjes te horen, maar... ook enkele boze woorden.

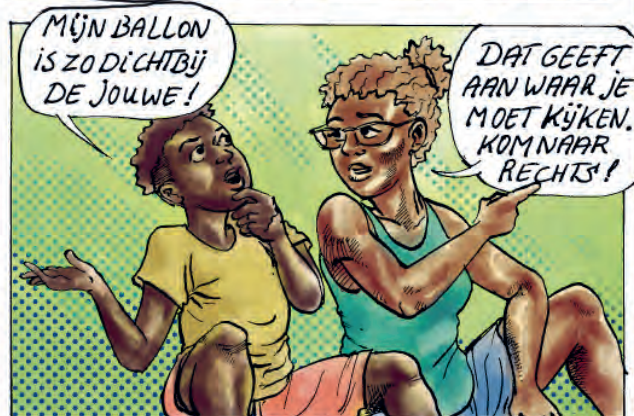
“Zoiets mag je nooit meer doen, Lemmy. Je bent toch geen straatmeid. Als je het weer doet, mag je niet meer in huis.”

Ik voelde me toen opeens heel moe. Wat had ik mijn baasjes graag verteld hoe boos de politieman me had gemaakt; hoe vernederd ik me had gevoeld toen ik zo werd uitgelachen.

Maar helaas..., ik zei het al: mijn lichaam is niet helemaal zoals ik die graag had gewild. Een spraakorgaan ontbreekt.

Met mijn kop gebogen blafte ik, nauwelijks hoorbaar en berouwvol, dat ik het nóóit meer zou doen. Misschien hebben ze dàt begrepen, maar ze zullen zich tot in lengte van dagen blijven afvragen waarom ik door het gat ben gekropen en wat ik al die uren die ik weg was, heb uitgespookt.









Wadjilie is een Arowaks-Surinaamse jongen van twaalf jaar, die als peuter naar Nederland is gegaan. Suriname herinnert hij zich alleen nog van de prachtige verhalen van zijn moeder. Ze vertelt vaak over het dorp Wasjikwa, waar hij is geboren. Het ligt ver in het binnenland. Zijn grootouders wonen er nog: Tete (oma) en Dokoko (opa).

Die wil hij leren kennen en ook het mooie land Suriname. Hij spaart tot hij genoeg geld heeft om een ticket te kopen. Zijn moeder merkt dat hij vastberaden is om te gaan. Ze vraagt haar zus Yanowamo, Wadjilies tante, om hem op te vangen. Ze heeft ook in Nederland gewoond, maar ging enkele jaren geleden terug naar haar geboorteland en werkt nu als advocaat in Paramaribo.

Als Wadjilie eenmaal in Suriname is, moeten ze natuurlijk op bezoek bij Tete en Dokoko in Wasjikwa. Het is een lange reis. Ze vertrekken heel vroeg, om zeven uur 's morgens al. Het eerste deel doen ze met de auto. De weg over land, naar het westen van Suriname, duurt vijf uur. Het laatste stukje gaan ze met een korjaal. Het dorp ligt ver in het oerwoud en kan alleen via de rivier worden bereikt.

Een Marron bestuurt de korjaal. In de boot praten tante en Wadjilie over Nederland en Suriname.

Wadjilie: “Tante, u woont nu al twee jaar weer in Suriname. Mist u Nederland niet, al die moderne dingen daar?”

Tante: “Je moet niet vergeten dat dit mijn geboorteland is. In Paramaribo, waar ik nu woon en werk, is het leven best prettig. Ik ben mij ook een beetje aan het luxelevens van de stad gaan hechten. Wasjikwa is inderdaad een beetje ver van de moderne wereld.”

Wadjilie: “Gaat u de mensen in het dorp dan niet opzoeken?”

Tante: “Ja, ik breng om de drie maanden spullen voor Tete en Dokoko.”

Wadjilie: “Het is warm, zeg?”

Hij doopt zijn zakdoek in het water en veegt zijn gezicht ermee af.

Tante: “Voorzichtig! Piren lai ini a watra, nakifisi ook tu. Er zijn veel piranha’s in het water en ook van die elektrische slangen.”

Wadjilie: “Sidderalen bedoelt u?”

Hij trekt zich angstig een beetje terug van de rand van de boot. Hij schuift naar het midden van zijn bank en gaat staan. Hij tuurt voor zich uit.

Tante: “Wadjilie kijk uit! Het is gevaarlijk wat je doet! Straks slaat die korjaal nog om.”

Wadjilie gaat weer zitten.

Wadjilie: “Hoe ver is het nog naar het dorp?”

Tante: “We zijn er bijna. Zie je die bocht daar? Zodra we om de bocht zijn, varen we recht op het dorp af.”

Wadjilie: “Ik ben echt benieuwd naar de mensen. Mama heeft me zoveel over het dorp verteld.”

Tante: “Weet ik. Ze wil niet dat je vergeet dat jouw navelstreng in Wasjikwa begraven ligt. “Je moet nooit vergeten waar je vandaan komt.”

Zodra ze de bocht om zijn, zien ze enkele dorpelingen aan de waterkant staan. Ze zwaaien en roepen een vrolijk welkom naar tante Yanowamo en Wadjilie.

Bootsman: “Luku drape! Den suma e tnapu kaba na syoro e wakti unu!”

Tante: “Kijk daar! De mensen staan ons al op te wachten aan de waterkant!”

Zij en Wadjilie zwaaien terug. De bootsman legt aan bij de steiger van het dorp. Hij helpt eerst Wadjilie voorzichtig uit de boot, daarna tante en tenslotte brengt hij de koffers van Wadjilie aan wal. Hij strekt vervolgens zijn hand uit naar tante voor de betaling.

Bootsman: “So, yu mu pay mi tin euro..., patatamoni!”

Tante: “Na fufuru e de na yu ede, na SRD yu musu aksi.”

Wadjilie: “Wat vraagt hij?”

Tante: “Hij wil geld van Nederland, Euro.”

Wadjilie: “Hoeveel?”

Tante: “Tien euro.”

Wadjilie haalt zijn portemonnee tevoorschijn en geeft de man een biljet van 20 euro.

Tante: “Moet je niet doen, het is teveel.”

Wadjilie: “Ik heb geen tientjes.”

Dolblij pakt de bootsman Wadjilies hand om hem te bedanken.

Bootsman: “Grantangi mi pikin masra, grantangi! Dyonsro a moni o doro fu bay wan buitenboordmotor, hahaha.”

De bootsman is blij met het geld, want hij spaart om een buitenboordmotor te kopen. Hij loopt zingend weg.

Bootsman: “Mi boto de na Merjankondre, mi pari de na Dahomey...”

Tante stelt Wadjilie voor aan de toegestroomde dorpelingen, die hem stuk voor stuk vriendelijk begroeten. Sjkoro, de dochter van een tante die in het dorp woont, rent naar het dorp om Tete te melden dat haar kleinzoon uit Holland is gekomen.

Sjkoro: "Tete! Tete! Wadjilie anda, Wadjilie anda!"

Tete: "Suma doro?"

Sjkoro: "Wadjilie, yu granpikin doro fu patatakondre!"

Tete: "Baya, mi no man waka bun, ma mi o meki muyti fu go na libasey."

Tete wordt ondersteund door Sjkoro, want ze is slecht ter been. Toch wil ze graag naar de waterkant om hem te zien. Ze hoeft gelukkig niet ver te lopen.

Tante: "Kijk, daar heb je Tete en je nichtje Sjkoro."

Tante groet Tete in het Arowaks.

Tante: "Alikadjakoba Tete?"

Wadjilie omhelst zijn oma.

Wadjilie: "Dag oma. Wat scheelt u aan uw voeten?"

Tete verstaat geen Nederlands. Ze vraagt tante Yanowamo om te vertalen.

Tete: "San a e aksi so dan ini witman tongo?"

Tante: "Wadjilie e aksi san ede yu e waka so?"

Tete: "Ooh... mi boy, na soso sika lay mi so."

Wadjilie: "Wat zei ze?"

Tante: "Ze heeft last van die beestjes in het zand, die in je voeten gaan."

Wadjilie: "Zandluizen bedoelt u."

Tante: "Precies, wij noemen ze sika. Kijk, Dokoko staat ons al op te wachten bij de hut."

De dorpskinderen belagen Wadjilie. Ze bewonderen zijn mooie sportschoenen en kleding en zijn mobiele telefoon, waarmee hij constant filmt. Ze worden streng weggestuurd door Dokoko.

Dokoko: “Hiba lie Wadjilie methe kai!”

Tante: “Alikadjakoba Dokoko?”

Dokoko: “Alekgebeka dawé bandengthe wameng.”

Dokoko zegt in het Arowaks dat Wadjilie op zijn moeder lijkt.

Dokoko: “Bojo Mandja kwaro baja.”

Tante vertaalt voor Wadjilie. Wadjilie lacht.

Tete: “Dan fa yu ma e meki en na bakrakondre dan?”

Tante vertaalt weer.

Tante: “Tete vraagt hoe het met je moeder gaat in Holland.”

Wadjilie: “Zeg dat ze het goed maakt. Ze kon vanwege haar werk niet meekomen naar Suriname.”

Tante vertaalt voor Tete.

Tante: “A mma e meki en bun. A no ben man kisi fri fu en wroko pe fu kon na Sranan.”

Tete loopt de hut binnen en komt met een ansichtkaart van Rotterdam terug.

Tete: “Tu yari pasa di wi kisi a karta disi fu yu mma. Baka dati, noyti moro wi yere wan sani fu en. A no beestachtig?”

Hoofdschuddend vertaalt tante zijn woorden.

Tante: “Tete zegt dat jouw moeder deze kaart twee jaar geleden heeft gestuurd. Daarna hebben zij nooit meer iets van haar vernomen. Tete vindt het beestachtig.”

Wadjilie merkt de ernst op waarmee Tete de nalatigheid van zijn moeder benadrukt.

Wadjilie: “Ik zal met haar praten als ik terug ben in Nederland.”

Tante: “Tete heeft gelijk. Wanneer de mensen eenmaal naar Nederland zijn vertrokken, vergeten zij hun ouders en grootouders hier helemaal. Ze vergeten dat die mensen oud worden en vaak niet meer voor zichzelf kunnen zorgen.”

Wadjilie: “O ja, ik heb wat spulletjes meegenomen voor Tete en Dokoko.”

Dokoko krijgt een Hollands molentje en voor Tete heeft hij twee kleine klompjes.

Dokoko: “Ooh, na a sani san e gi winti, nò?”

Tante moet lachen.

Tante: “Nee, a no wan ventilator. Na wan windmolen, te winti e way dan a e dray.”

Dokoko: “Dan mi musu poti en na dorosey?”

Tante: “Nônô, a sani na fu moy. Ini Holland den abi den bigiwan na dorosey san e dray te winti e way.”

Dokoko: “Ooh, na so.”

Tante wendt zich tot Wadjilie.

Tante: “Dokoko dacht dat het een kleine ventilator was.”

Wadjilie moet lachen. Tete kijkt nieuwsgierig naar de klompjes.

Tete: “Den disi na popki susu?”

Tante: “Na klompu, den buru ini a bakrakondre e weri bigiwan fu den te den e wroko den gron.”

Tete: “Den sa lay lekduro na den futu, bikasi na tranga udu.”

Tante amuseert zich met Tete.

Beide grootouders bedanken Wadjilie vriendelijk in het Arowaks.

Tante: “Je hebt ze blij gemaakt, want ze krijgen bijna nooit iets uit Nederland.”

Sjokoro komt roepen dat het eten klaar is. Ze hebben peprewatra gekookt.

Wadjilie: “Peprewatra is toch die hete soep?”

Tante: “Klopt, hier wordt het meestal met vis, pakira of pingo bereid. Heb je het al gegeten?”

Wadjilie: “Ja, maar mama had het met kippenvlees gemaakt.”

Tante: “Dat is niet die echte. Straks zal je de echte peprewatra van Wasjikwa met anyumara en wilde eend proeven.”

Wadjilie: “Mmmm, het klinkt heel lekker. Jammer dat ik geen Arowaks ken. Ik had zo graag met de mensen willen praten.”

Tante: “We blijven een paar dagen in het dorp. Voordat je weg gaat zal je aardig wat woorden hebben geleerd. Je gaat zeker kunnen zeggen hoe lekker je het eten vindt.”



De hele ochtend zit ik al uit het raam te kijken, maar ik zie hem niet. Van elke auto die passeert, hoop ik dat het de zijne is. Hij moet op tijd zijn anders missen we straks de start. Pa heeft me al een hele poos beloofd dat we samen gaan kijken naar de Srefidensi-parade op het Onafhankelijkheidsplein. Deze parade is speciaal, omdat er ook een vliegshow gaat zijn. Er gaan vliegtuigen van Brazilië meedoen. Ze gaan een heleboel kunsten in de lucht uithalen. Er doen ook parachutisten mee. Ze gaan springen uit een vliegtuig en precies op het plein landen. Bôy, weet je hoe blij ik was, toen hij me vroeg om te gaan. Als ik groot ben, wil ik ook vliegen. Vanaf ik me kan herinneren, ben ik dol op vliegen. Hoog in de lucht door de wolken heen razen net als Superman. Papa zegt dat ik alles kan worden wat ik wil.

Ik zie een man langsrijden op een fiets met muziekboxen op de baka gemonteerd. Uit de boxen is te horen 'I Shot the Sheriff', een lied van Bob Marley, die beroemde reggaezanger. Pa houdt van reggae, vooral van die liederen van Bob Marley. De muziek is zo luid, dat ik de maaier van de buurman aan de overkant niet meer hoor. Voor de rest is het rustig op straat. Dat is meestal het geval met een feestdag. De buurvrouw schuin tegenover ons loopt haar poort uit.

San, a frow prodo. Ze heeft een mooie, gekleurde koto met een angisa aan. Ze stapt lachend in de auto. Ze gaat ook Srefidensi vieren.

“Jongen, wat is er met je”, vraagt mama. “Wat zit je daar de hele tijd uit het raam te kijken? Moet je niets drinken? Je hebt je brood ook bijna niet aangeraakt. Dalijk yu o flaw.”

Ik heb wel een beetje dorst, want ik ben al vanaf zeven uur op. Om kwart over zeven had ik mijn kleren al aan; mijn nieuwe jeansbroek en een T-shirt dat ik van pa heb gekregen toen ik een keer een tien had gekregen voor een reken repetitie. Ik heb mijn brood met pindakaas genomen en ben bij het raam gaan zitten. Het is nu half elf en hij is er nog steeds niet. Het brood, waarvan ik net twee happen heb genomen, ligt verkrumeld op het bord. Ik ga naar de keuken en schenk een glas koud water in, dat ik in één keer leegdrink. Daarna loop ik weer naar het raam van de woonkamer. De buurman is klaar met maaien en op straat is niemand te zien, ook geen spoor van papa. Ik begin eraan te twijfelen of hij nog gaat komen. NEE!! Hij moet komen. De laatste tijd heb ik hem al bijna niet gezien.

Omdat hij en mama steeds ruzie maakten, woont hij niet meer bij ons; al zeker een jaar niet meer. Mama klaagde steeds dat papa het huis niet goed schoonmaakte of dat hij alleen maar bezig was met zijn eigen werk. Dan werd hij boos en wilde hij niets meer zeggen of hij liep het huis uit ‘fu kowru en ede’ zoals hij dat zei.

Ik zei mama dat ze lief en aardig moest doen tegen papa, maar ze wilde niet horen en zei dat hij zich aan de afspraken moest houden die ze gemaakt hadden toen ze trouwden. Toen ik een dag thuiskwam van school, was papa weg. Hij belde me later en beloofde dat hij vaak zou langskomen om mij te zien. Hij zei dat we dan samen zouden gaan wandelen en ijsjes eten. Hij kwam in het begin echt één keer in de week. Toen ging het naar één keer in de twee weken.

Waar blijft hij zolang? Hij kan niet aan het werk zijn, want vandaag is Srefidensi. Op vrije dagen is de bank waar hij werkt dicht, dus kan hij niet daar zijn. Misschien is hij een biertje gaan drinken bij zijn broer, oom Frank. Daar gaat hij soms om te chillen. Een keer was ik met hem mee en mocht ik zijn bier proeven. Bier heeft veel schuim en is bitter. Ik vond het niet lekker, maar papa kan flessen ervan drinken. Die avond toen ik mee was, heeft hij bijna tien flessen samen met oom Frank opgemaakt. Ze spraken luid en lachten om alles.

Pa wilde mij toen naar huis rijden, maar oom Frank heeft een taxi voor mij gebeld en mij daarmee naar huis gestuurd. Papa bleef daar slapen.

Ik hoor een auto stoppen: Is hij het? Ik kijk weer uit het raam. De auto is bij de buurman naast ons gestopt. De buurkinderen komen naar buiten met vlaggetjes. Ze gaan zeker ook naar het plein.

Vroeger, toen alles nog goed was en pa nog thuis woonde, haalde hij me na school op en zette me dan thuis. In het weekend gingen we vaak buiten de stad om te zwemmen: Carolina, Republiek, Zanderij. Dat was een leuke tijd. Ma lachte toen ook veel.

Nu zit ze de hele dag te klagen. Dat ze nauwelijks tijd heeft om gezellige dingen te doen, omdat ze extra moet werken en nog steeds niet genoeg geld heeft. Dat papa haar meer geld moet geven, maar niets van zich laat horen. Ik weet dat papa zijn best doet.

“De tijd is moeilijk geworden. Het is pinaren”, zegt hij. “Iedereen pinaart, want alles is duur geworden. Nu moet ik ook een apart huis huren en mijn eigen eten kopen. Je moeder moet begrijpen dat ze geen veren kan plukken van een kale kikker.”

“Je zuipt te veel”, zegt ze dan. “Als je bier moet kopen, klaag je nooit dat je geen geld hebt. Je moet prioriteiten stellen. Het schoolgeld voor je kind is belangrijker dan jouw plezier met je bier.”

Ze kunnen dan uren ruzie maken. Ik probeer ze tot rust te brengen, maar ze luisteren niet naar me. Ze luisteren nooit naar me.

Ik maak de teevee aan om te kijken of er iets bijzonders te zien is. Een station heeft muziekvideo's en een andere een reportage over de kanonschoten die elk jaar 's ochtends vroeg worden gelost op Srefidensi Dey. Weer een ander zendt een herhaling van een buitenlandse voetbalwedstrijd uit: Barcelona tegen Juventus. Pa zou zeker hiernaar willen kijken, want hij houdt van voetbal. Toen hij nog in huis woonde, keken we op zondag vaak naar voetbalwedstrijden, soms wel drie achter elkaar. Zijn favoriete team is Barcelona en Lionel Messi is zijn lievelingsspeler. Wanneer ze een wedstrijd speelden, droeg hij altijd hun shirt. In de pauze legde hij mij uit wat ze beter moeten doen, net als een coach.

“Hun verdediging is niets waard vandaag. Den boy no snel nofo.”, zei hij één van die keren. “Ze moeten die bal sneller naar voren brengen en het aan Messi geven om af te maken.”

Als ze wonnen, danste hij met mij in het huis rond. Papa wilde ook professionele voetballer worden, maar hij blesseerde zijn knie toen hij jong was en kon daarna niet meer zo goed spelen. Jammer dat ik nooit een voetbalwedstrijd van hem heb kunnen zien.

Ik hoor een auto en kijk weer uit het raam. Nee, het is iemand die in onze inrit komt keren. Ma komt in de woonkamer. Er is iets met haar. Ik zie het aan de manier waarop ze kijkt en loopt. Ze neemt plaats op de bank en roept mij om naast haar te komen zitten. Aarzelend loop ik naar haar toe. Ze pakt me bij mijn arm. Ik ga naast haar zitten. Een naar voorgevoel overvalt me. Even ben ik mijn vader vergeten.

“Is er iets, ma?”, vraag ik.

“Je vader...”

Allerlei dingen schieten door mijn hoofd. Zeker heeft pa afgemeld. Ik wil er niet aan denken. Nee pa, dat kan je me toch niet aandoen. Ach, misschien wil ma zeggen dat hij onderweg is, spreek ik mezelf moed in. We gaan laat zijn. Wanneer hij zegt dat hij onderweg is, moet hij meestal nog in bad. Het duurt dan meestal een halfuur voordat hij echt klaar is en vertrekt.

“Immetje....”

Wat is er aan de hand? Waarom noemt mama me zo? Zo riep ze me toen ik een kleuter was. Ik heet Imro.

“Immetje...., je moet flink zijn.” Ze trekt me naar zich toe en streelt mijn wang. Ik zie tranen in haar ogen.

“Je vader ... is er niet meer”, fluistert ze zachtjes.

“Niet meer?”, vraag ik verward. “Waar is hij naartoe gegaan?”

Is hij andere dingen gaan doen? Wat is belangrijker dan mij brengen naar het plein. Hij heeft het toch beloofd. Ik wil opstaan en het uitschreeuwen.

Hoe kan hij afzeggen, zo op het laatste moment.

Mama trekt me weer naar zich toe.

“Tyê poti, mijn arm kind. Je moet sterk zijn. Je vader is er niet meer. Gado teki en”, zegt ze, terwijl ze mijn schouder streelt. “Oom Frank belde mij net. Zijn auto is gebokst met een andere auto op weg hiernaartoe. Ze hebben hem met een ambulance naar het ziekenhuis gebracht, maar het heeft niet geholpen.”

Ik kijk ma aan. Sterk zijn? Ik wil niet huilen, maar tranen glijden langs mijn wangen. Ik probeer ze snel weg te vegen. Ma trekt me tegen zich aan. Ik wil mij loswurmen. Ma mag niet zien hoe dit mij pijn doet. Ik moet sterk zijn, maar het is alsof iemand me een steek in mijn borst heeft gegeven. Het doet pijn. Pijn! Pa en ik zouden samen naar het plein gaan en samen Srefidensi vieren, samen naar de vliegshow kijken. Samen. Hij had het beloofd. Waarom laat hij me nu alleen?

“Je vader had zijn gebreken”, zegt ma, terwijl ze naar me kijkt. “Maar hij hield van je. Ik weet dat je niet wilde dat hij verhuisde, maar het ging echt niet meer. We hadden het allemaal moeilijk met de scheiding. Hij deed echt moeite om deel te blijven van je leven.”

Ze veegt een traan weg.

“Ik wenste zo dat jullie wat meer tijd met elkaar konden hebben.”

Ik laat me op de bank vallen en sla tegen de kussens. Ik laat mijn tranen de vrije loop.

WATEROVERLAST





Er zijn verschillende manieren om dit te doen.

Een zak voor als je op straat bent en afval hebt. Die kun je dan thuis in de ton ledigen.



Een vaste tas om mee te winkelen, zodat er minder plastic zakken nodig zijn.



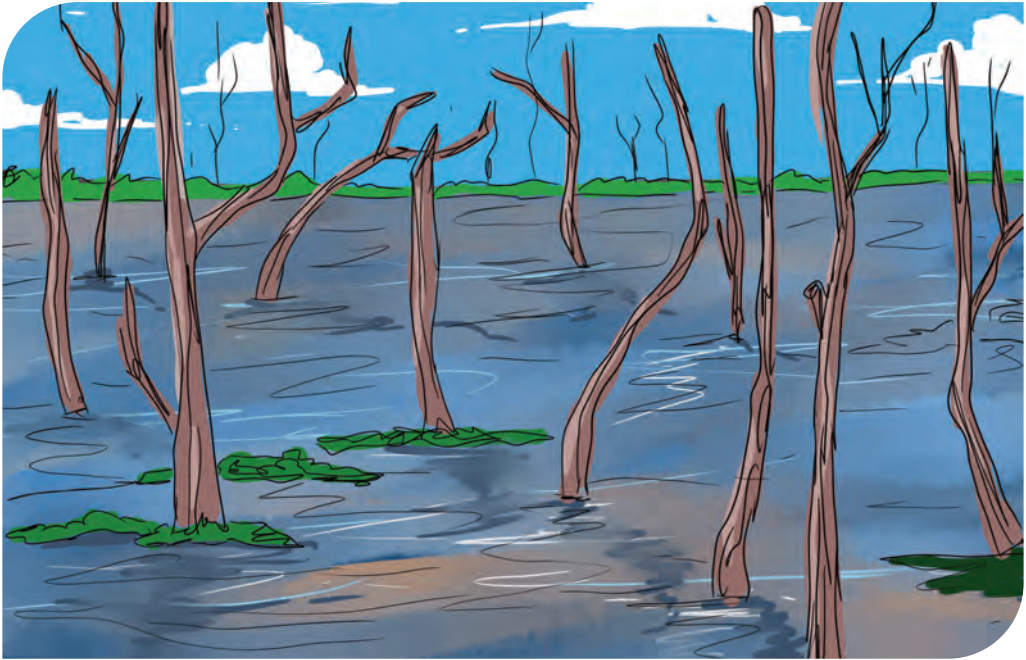
Zie je mensen die afval in de goot willen gooien? Spreek ze aan!



YEAH!

BESPREEK 'T OP SCHOOL! MISSCHIEN HEEFT DE LEERKRACHT OF EEN VAN JE KLASGENOTEN NOG EEN GOED VOORSTEL.





Het prof. W.J. van Blommesteinmeer, of Brokopondo stuwmeer, is een stuwmeer dat is ontstaan nadat er een dam in de Surinamerivier is gebouwd. Met de dam werd stroom opgewekt voor een aluminiumsmelterij. In 1964 werd het gebied achter de dam onder water gezet en daarmee ook de dorpen van de Saramaccaners die daar woonden. Tegenwoordig zie je boven het water de bladerloze skeletten van de bomen uitsteken.

De spookbomen van het stuwmeer

markeren stil de plek

waar het bos gewetenloos verstikt is

en zonder meer van ons gepikt is.

Stop! Stop! Stop!

Doe dit geen tweede keer.

Bomen moeten leven,
niet spoken op een meer.
Vooruitgang en ontwikkeling,
zo vertelde men ons toen,
is stuwdam en een krachtcentrale.
Weg met de jungle, het felle groen!
Kankantri, mahonie, ijzerhart,
die moesten het gelag betalen

De spookbomen van het stuwmeer
zijn kruisen op een graf.
Genadeloos verbleekt tot dood skelet
Waarom heeft niemand ooit die ramp belet?

Stop! Stop! Stop!
Doe dit geen tweede keer.
Bomen moeten leven,
niet spoken op een meer.



Ergens op een erf, in een oude wijk van Paramaribo, stond een wit huis met groene raamkozijnen, groene deuren en een dak van groen geverfde zinkplaten. Het erf was begrensd met muren van zo'n twee meter hoog, met daarop rollen prikkeldraad. Je kon alleen naar binnen via een poort van lange, zwarte, ijzeren staven, die aan de top scherp afgepunt waren. De poort had een slot met een ingewikkelde schuif code.

Het huis was eens het eigendom van een man die een deel van het jaar in het buitenland woonde. Na zijn dood bleek de man een testament te hebben achtergelaten bij een notaris. Daarin stonden de code van het slot en het adres van zijn jongere zus. Zij mocht het huis hebben. Het adres was niet ver van het huis, maar de vrouw bleek daar niet meer te wonen. De burens vertelden dat ze naar Holland was vertrokken om bij haar kinderen en kleinkinderen te zijn. Niemand wist precies waar die woonden.

Na lang zoeken wist de notaris het telefoonnummer van een dochter van de vrouw te achterhalen. Toen hij belde, vertelde de dochter dat haar moeder inwoonde bij haar broer, die tandarts was en een groot huis had.

De notaris stuurde de vrouw een officiële brief om haar op de hoogte te stellen van haar erfenis.

Na vier weken kreeg hij een keurige brief terug. De vrouw schreef dat ze al oud was. Ze zou voorlopig niet naar Suriname gaan. Maar het huis mocht niet verkocht worden. Ze had goede herinneringen aan haar broer en wilde zijn huis graag aan haar kinderen nalaten. Ze wist niet wanneer die naar Suriname zouden gaan.

Maar, zo stond er in haar brief, ze had nog een verre neef. Zijn huis was niet zo lang geleden afgebrand. Die neef mocht voorlopig met zijn vrouw en hun drie kinderen in het groen-witte huis wonen. Ze moesten er alleen voor zorgen dat het huis niet werd opgegeten door houtluizen, dat de verf niet afbladderde en dat het erf geen bus busi werd.

Zo kwamen Fredje, Lienke en Riesje terecht op het erf in de oude wijk van Paramaribo, want zij waren de kinderen van de verre neef van de zuster van de man die in het groen-witte huis had gewoond.

Ze stonden voor de hoge, zwarte poort. In hun tassen zat niets anders dan wat kleren, hun liefste speelgoed en hun voortgangsrapporten. Daarmee moesten ze zich na de vakantie inschrijven op een nieuwe school, want hun oude school was ver van het groen-witte huis.

De notaris had pa het huis de vorige week laten zien. Alles stond er nog in zoals de eigenaar het had achtergelaten: de bedden, de kasten, de stoelen, de tafels.

“Alles, àlles, ààlles..”, had pa steeds geroepen, toen ze hem eerst niet wilden geloven.

Pa schoof heen en weer met de cijfers totdat het slot open sprong. Ze stootten nieuwsgierig de poort open. Het was een groot erf, met hoog opgeschoten wieden en overal bomen, die het felle zonlicht tegenhielden. In het midden stond het huis; een houten huis van twee verdiepingen. De groene jaloezieën van de ramen waren gesloten. Drie traptreden leidden naar een breed voorbalkon. De kinderen vergaten hun tassen. Ze ontdekten een paadje tussen het wieden, een stenen weggetje naar het huis.

Op het balkon bewoog een schommelstoel zachtjes op en neer. Kwam het door de wind? Ze loerden door de ruitjes van de dubbele houten deur naar binnen. Het bankstel in het midden van de voorzaal lag vol gezellige kussens in vrolijke kleuren. De klink van de deur gaf mee. Er was geen slot op. Dat was natuurlijk niet nodig met die hoge muren om het erf en het ingewikkelde schuifslot aan de poort.

“Maaa”, riep Lienke. “Paaaa, komen jullie?”

Ze durfde opeens niet verder. Ook de jongens aarzelden en toen pa terugriep: “Komen jullie helpen met de tassen,” renden ze bereidwillig het pad weer af naar de poort waar de tassen vergeten op de grond lagen.

Met zijn vijven gingen ze het huis binnen. De kinderen durfden weer voorop. Fredje plofte neer tussen de kussens om het bankstel uit te proberen.

“Ay, zit lekker.”

Hij wipte een paar keer op en neer. Ma bewonderde de schilderijen aan de muur. Eén van dansende vrouwen in bigi koto en een ander van een dikke, zwarte trompetspeler, met bolle wangen. Er waren ook twee goedgevulde boekenkasten. Aan de rechterkant ging de voorzaal via een bar over in een keuken. Het was de grootste keuken die ze ooit hadden gezien, meer dan drie keer zo groot als de voorzaal. Het was er halfdonker. Alleen door de dubbele buitendeur, die net als de deur van de voorzaal kleine glazen ruitjes had, viel er licht naar binnen. Ma liep door naar het aanrecht en stootte de ramen erboven open, waardoor het daglicht binnen stroomde. De keuken had dezelfde beige tegels als de voorzaal. In het midden stond een fornuis met acht pitten en aan twee kanten een zijblad. Boven het fornuis was een afdakje waaraan pannen hingen.

“Een kookeiland.” Ma's mond viel open.

“San! Disi na gudu sma sani! Zoiets hebben alleen rijke mensen. Ik heb het een keer op de televisie gezien, bij een kookprogramma.”

Ze liep naar het fornuis en liet aarzelend haar hand over één van de zijbladen glijden. Ze waren glad en schoon. Het leek alsof ze diezelfde ochtend nog waren gepoetst.

“Heeft de notaris laten schoonmaken?”, vroeg ma.

Pa haalde zijn schouders op.

“Daar heeft hij niets over gezegd, maar het lijkt er wel op.”

Riesje had de ijskast ontdekt.

“Leeg”, constateerde hij teleurgesteld. “Hij is niet aan.”

Hij zocht naar het snoer en een stopcontact. Fredje trok kastjes en laden open. Enthousiast noemde hij op wat hij vond: borden, schotels, kopjes, lepels, glazen. Pa draaide de kranen open en dicht. Ma merkte dat er een hele serie keukenapparaten stond uitgestald op een rek boven het eindeloos lange werk aanrecht. Lienke ontdekte een afwasmachine.

“Waauw! Nog meer gudu-sma sani: een wasmachine die borden wast!”

Riesje had de ijskast aangekregen en daarna zijn aandacht gericht op het afdakje boven het fornuis. Hij vroeg zichzelf luidop af waarvoor dat was.

“Het is een afzuigkap”, zei ma, “het trekt de hete lucht naar boven. Dan blijven er geen kookgeurtjes in de keuken hangen. Als je bijvoorbeeld masalakip maakt, blijft je keuken niet naar masala ruiken.”

“Goed idee voor die mensen die tingi fisi klaarmaken”, grinnikte Fred.

Pa bestudeerde de rekken met flessen en weckpotten vol kleurige drankjes en geheimzinnige vruchten.

“Hé, stop”, gilde Ma opeens. “Geef hier!”

Fredje had een smal glas op een voetje uit een kastje bij de bar gepakt en liep ermee naar de kraan.

“Ik heb dorst”, protesteerde hij. “Ik wil alleen wat drinken.”

“Maar niet hieruit”, zei ma resoluut. “Dit is een deftig glas voor speciale gelegenheden. Het is om champagne uit te drinken.”

Ze zette het glas voorzichtig terug in de kast, waar verschillende glasserviezen stonden uitgestald.

“Neem maar zo’n beker die daar aan de muur hangt. Die zijn voor het dagelijkse gebruik.”

Pa was aan de keukentafel gaan zitten. Hij had één van de flessen opengeschroefd en rook eraan.

“Volgens mij is dit tamarindestroop”, zei hij. “Breng je beker eens hier. Ja, vul het driekwart met water en breng ook een lepel om te roeren.”

Hij schonk wat van de stroop in de beker, roerde en proefde een slokje.

“A switi”, zei hij terwijl hij de beker aan Fredje teruggaf. “Jammer dat het water niet koud is.” Hij stond op. “Ik heb honger. Suma wani pizza?”

“Ik, ik, ik!”, gilden de kinderen in koor.

“Oké. Laten we nog even samen de tassen in de slaapkamers zetten en terwijl jullie ma helpen met uitpakken, ga ik een pizza kopen.”

Toen pa terugkwam met de pizza was het al donker. Ze zaten aan de keukentafel op hem te wachten.

“Het is al half acht, angri e kiri mi, ik ga dood van de honger,” klaagde Riesje.

Gelukkig kwam pa net op dat moment binnen. Hij deelde de pizzapunten uit. Riesje kreeg eerst. Die nam een hap die zijn hele mond vulde.

“Er is geen televisie”, zei Fredje kauwend.

“Nee, en ook geen telefoon”, vulde Ma aan. “Is gek hor, die keuken is supermodern, maar voor de rest is het een stokoud huis.”

“Wat voor soort man woonde hier”, vroeg Lienke.

“Eigenlijk weet ik het niet”, zei Pa. “Ik heb hem niet gekend. Tante Cilia, die dit huis heeft geërfd, heb ik een paar keer gezien toen ik een kleine jongen was. Als ik naar die hoge muren en de poort kijk, denk ik dat die man een kluizenaar moet zijn geweest. In ieder geval geen man die graag mensen over de vloer had.”

“Nou...”, zei ma twijfelend, “waarom is er dan zoveel serviesgoed.”

Het was even stil. De kinderen gluurden een beetje bang over hun schouders.

Het was griezelig om in het huis van die rare man te zitten en van zijn borden te eten en uit zijn bekers te drinken.

“Misschien wist hij dat wij zouden komen”, grapte Pa.

Hij had een zak cube-ijs gekocht bij de pizzazaak. Met een lepel sloeg hij de blokjes los en gooide ze in de karaf met tamarindestroop.

Ma klokte haar stroop achter elkaar naar binnen.

“Aah”, zucht ze, “dat had ik echt nodig. Het huis heeft me dorst gegeven.”

Ze hield haar beker weer op. “Schenk nog eens in.”

Nauwelijks was ze uitgesproken of de lichten vielen uit. Lienke gaf een gil van schrik.



Ma, pa en de drie kinderen - Lienke, Riesje en Fred - zijn verhuisd naar een oud huis met een vreemde inboedel. Als ze aan de keukentafel zitten, valt plotseling het licht uit.

“Rustig maar”, zei pa. “De stroom is zeker uitgevallen.”

“Ik zie niets”, piepte Riesje benauwd. Hij stak zijn hand uit om te voelen of Fredje nog naast hem zat.

“Ik ben er nog, man”, zei Fred met een benepen stemmetje.

“We moeten lucifers hebben en kaarsen. Hebben jullie ergens lucifers gezien toen jullie in de laden keken?”

Ze hoorden pa zijn stoel naar achteren schuiven en opstaan.

Ma wilde ook opstaan, maar Lienke had haar arm vastgegrepen.

“Wacht even.” Pa pakte zijn smartphone uit zijn hemdzak. Hij deed de flashlight ervan aan. Eén voor één bescheen hij hun gezichten.

“Niemand opgegeten door de grote boze wolf”, grapte hij.

“Weet je zeker dat er geen zekering is doorgeslagen”, vroeg ma.

Pa schudde zijn hoofd.

“Het licht is overal in het huis uitgevallen. We moeten de storingsdienst bellen. Alleen ken ik het nummer niet uit mijn hoofd. Is er geen telefoonboek in het huis?”

“Die man had geen telefoon”, herinnerde Fredje hem.

“Wat een ellende”, zuchtte Pa. “Hoe deed hij dan als het licht uitviel?”

“Ik heb kaarsen gezien in één van die laden”, zei Fredje.

Hij stond op van zijn stoel en trok Riesje met zich mee.

“Laten we even zoeken.”

Schuifelend, met één hand vooruit en zijn broertje op zijn hielen, zocht hij zijn weg naar het aanrecht.

“Hier, volgens mij was het in deze la. Pa, kan je even komen bijlichten.”

“Je hebt gelijk”, zei Pa, terwijl hij in de lade scheen. Ze zagen twee losse witte kaarsen en een paar dozen met witte en rode kaarsen.

“Eey, luku dya”, zei Fred, “kijk eens hier. Wat is dat?”

Achter de kaarsen lag een fraai, in blauw leer ingebonden boek. Opeens floepten de lichten weer aan.

“Hèèèèè”, riepen ze allemaal tegelijk.

Fredje pakte het boek uit de la en legde het op tafel.

Nieuwsgierig keken de anderen toe hoe hij de eerste bladzijde opensloeg.

‘Mijn naam is Otto Wolfenheim’, lazen ze.

“Hij heet net als wij”, gilte Riesje.

“Ja”, knikte Pa, “Wolfenheim was de meisjesnaam van tante Cilia, van wie wij in dit huis mogen wonen. Zo heette ze voordat trouwde. Ze was het zusje van de man die hier woonde.”

Fred las verder.

‘Ik ben geboren op 2 augustus 1918. Ik ben het eerste kind van mijn moeder Margaretha Wolfenheim-Kolf. Na mij kreeg mijn moeder nog een dochter, Cecilia. Mijn moeder stierf toen ik vijf jaar oud was. Ze was de tweede vrouw van mijn vader, Oswaldo Wolfenheim. Mijn vader heeft voor zover ik weet twaalf kinderen gehad, met drie vrouwen.’

“Mijn overgrootmoeder was de derde vrouw. Zij heeft zeven kinderen gehad en haar oudste zoon is mijn grootvader. Zij heeft ook tante Cilia grootgebracht. Tante Cilia is dus mijn groottante”, legde Pa uit.

Fredje keek nog eerbiediger naar het boek. Hij las weer hardop verder.

‘Er was thuis niet veel aandacht voor mij en op mijn twaalfde liep ik weg. Ik vond een baantje als koksmaat op een vrachtschip naar Europa. Op het schip heb ik de beginselen van het koken geleerd. Ik heb drie jaren gevaren en toen ik voorgoed afmeerde, in Lissabon, de hoofdstad van Portugal, kon ik uitstekend bruine bonen, verse vis en maaltijdsoepen klaarmaken. In Lissabon ging ik aan de slag in een viersterrenrestaurant, eerst als vijfde keukenhulp en bordenwasser, maar de chef-kok merkte al snel mijn talent op en ik werd zijn belangrijkste assistent. Hij leerde mij werken met verse groene kruiden, en rijstgerechten maken die me deden denken aan Suriname.’

“Oooh, vandaar die prachtige keuken,” knikte ma. “Meneer Wolfenheim was kok.”

“Grootoom Otto, zal je bedoelen”, zei Pa.

“Weet je wat ik denk?”

Lienke keek naar de gezichten aan tafel.

“Nou?”, vroeg Riesje.

“Ik denk....” Ze stopte even om het spannender te laten klinken. “Ik denk dat oom

Otto dit boek speciaal voor ons heeft neergelegd in die lade.”

Fredje vond het een enge gedachte.

“Hij is toch allang dood. A man dede omin langa. Hij kent ons niet eens.”

“Toch denk ik het”, hield Lienke vol.

“Dan is er een geest in het huis”, constateerde Riesje.

“Jullie maken mensen bang”, piepte ma.

Pa keek haar verstoord aan.

“Nou moeten jullie goed naar mij luisteren. Elk oud huis heeft geesten. Daar hoeft je niet bang voor te zijn. Zolang je niets kwaads in de zin hebt, doet de geest je niets. Integendeel, hij helpt je als je problemen hebt.”

“Kan je praten met de geest?”, vroeg Lienke.

“Natuurlijk”, zei Pa, “maar hij praat niet altijd terug.”

Ze keken de keuken rond, alsof oom Otto elk moment uit een kast tevoorschijn kon komen.

“Laten we verder lezen”, stelde Riesje voor, toen er na vijf minuten nog niets vreemds was gebeurd.

Ma pakte het boek op. Haar ogen vlogen over de regels.

“Hij heeft door heel Europa gezworven. In Spanje leerde hij paella maken en in Italië pizza’s en pasta’s, in Hongarije goulash, in Griekenland geroosterd schapenvlees in druivenbladeren en in Frankrijk frietjes en knoflooksausjes. Op zijn twintigste is hij naar Amerika gegaan. In San Francisco begon hij een restaurant met een keuken volgens internationale standaarden. Het was een hit. San Francisco was een stad in opkomst en de nieuwe rijken kwamen graag bij hem dineren. Hij verdiende veel geld, maar toen begon de Tweede Wereldoorlog en Duitsers werden geboycot. Ze dachten dat hij een Duitser was, vanwege zijn naam. Hij kreeg geen klanten meer en was gedwongen zijn restaurant te verkopen. Hij verhuisde naar Tobago, een piepklein eiland in het Caraïbisch gebied. De bevolking deed hem aan Suriname denken, ook de planten en de

vruchten. Dat was het moment waarop hij zich begon te interesseren voor de keuken van zijn jeugd.”

“De Surinaamse keuken dus, de Sranan kukru”, zei Pa.

“Ja”, knikte ma. “Hij had tot op dat moment nog nooit een pom gemaakt en hij was de smaak van bitawiwiri en klarun vergeten.”

“Blagh, bitawiri en klarun, dat hoef ik niet”, kokhalsde Lienke.

“Dat hoef ik niet”, bouwde Pa haar na, terwijl hij plagerig aan één van haar vlechten trok. “Daarom ben je zo een bleekneus.”

“Helemaal niet”, protesteerde Lienke beledigd. “Ik ben bruin, mooi lichtbruin.”

“Morgen ga ik bitawiwiri en klarun kopen”, zei ma, “hoe jullie erover praten, lust ik het plotseling.”

“Hoe is het verder gegaan met oom Otto?”, drong Riesje aan.

Ma bladerde in het boek.

“Vanaf toen is hij regelmatig heen en weer gereisd tussen Tobago en Suriname. Eerst met de boot en later met het vliegtuig. De Creoolse keuken kende hij al van vroeger, toen hij een kleine jongen was. Dat wil zeggen, hij wist hoe het eten smaakte. Door zijn ervaring als kok had hij de bereiding van de Creoolse gerechten zo onder de knie. Het interessantst vond hij het eten van al die nieuwe mensen die naar Suriname waren gekomen: de Chinezen, de Javanen, de Hindostanen. Hij maakte vrienden onder de restauranthouders en ontdekte de grote variatie van het Surinaams eten. Hij schrijft hier: ‘Suriname is een culinair paradijs.’

Ma hield haar vinger bij de regel zodat ze konden meelesen.

“Hij bedoelt dat het eten van hier zo lekker is, dat je je in het paradijs waant als je eet.”

Ma ging verder.

“Oom Otto ontmoette een vrouw op Tobago en samen begonnen ze een

Surinaams visrestaurant. Ze verkochten krab in masala en zoetzure vis en gebarbacotte ader. Het sloeg zo goed aan dat hij na een tijdje ook met andere Surinaamse gerechten begon. Hij en de vrouw kregen twee kinderen. Hij heeft ze de restaurants op Tobago nagelaten en een flinke som geld.

“Ooo...”, zei ma plotseling.

“Wat??”

De kinderen drongen nieuwsgierig aan dat Ma vertelde wat ze nog meer had gelezen.

“Dit is het huis waar oom Otto bleef als hij in Suriname was. Hij nodigde vaak ervaren koks uit en samen experimenteerden ze in deze keuken met allerlei gerechten en dranken. Alles heeft hij opgeschreven in dit boek. Het is zijn levenswerk. Alle fijne kneepjes van het koksvak staan erin, ook de tyori's, de geheimpjes die hij zelf heeft ontdekt. Dit boek en dit huis zijn voor zijn Surinaamse familie. Hij hoopt dat zijn zuster nog in leven is. Hij hoopt dat ze er iets goeds mee kan doen voor de Surinaamse gemeenschap.”

Ma's stem brak.

“Huil je, ma”, vroeg Riesje zachtjes. Lienke veegde met haar vinger een traan weg die over ma's wang rolde. Ma wees in het boek.

‘Nanga ala mi lobi. Otto Wolfenheim.’ Zo eindigde het eerste hoofdstuk. “Met al mijn liefde”, snifte Ma.

Pa pakte het boek op. Zwijgend staarde hij een tijdje naar de tekst. Toen keek hij de keuken rond. Zijn ogen bleven rusten op het fornuis.

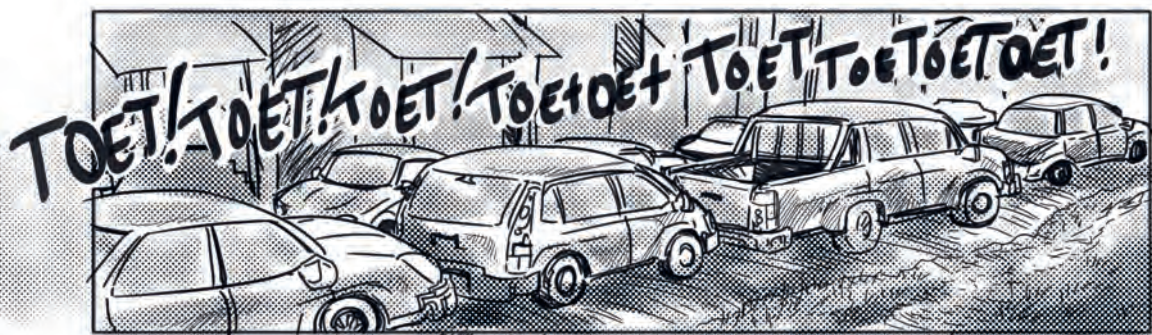
“We zullen je niet teleurstellen, oom Otto”, zei hij. “Ik beloof je dat we al je recepten zullen uitproberen.”

Hij legde het boek in het midden van de tafel. Zijn hand vormde een vuist boven het boek. Fredje begreep het onmiddellijk. Hij legde zijn vuist op die van pa. Lienke en Riesje volgden zijn voorbeeld. Tenslotte kwam ma's vuist boven op de andere vuisten.

“We beloven het”, zeiden ze allemaal plechtig.

“We worden meesterkoks”, gilde Riesje een beetje uitgelaten toen ze weer gewoon zaten.

“Morgen beginnen we”, zei ma. Ze stond op. “Vooruit, helpen jullie even de borden in de afwasmachine te zetten en dan gaan we allemaal naar bed. Het is al behoorlijk laat.”



VAKANTIE

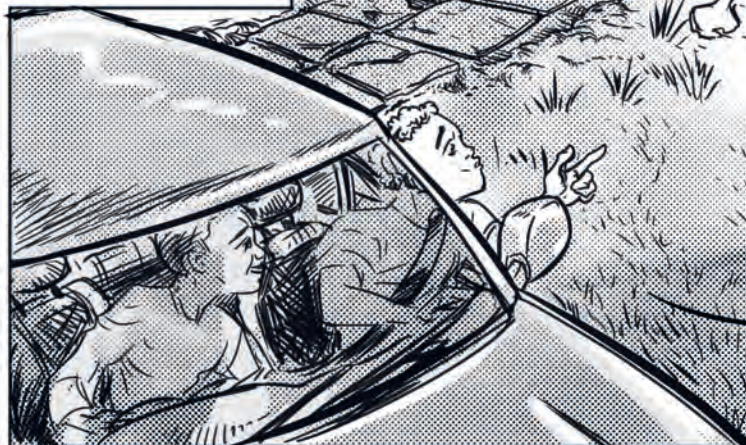
ZUCHT!

WAAROM IS
MIJN VAKANTIE
ZO SAAI?

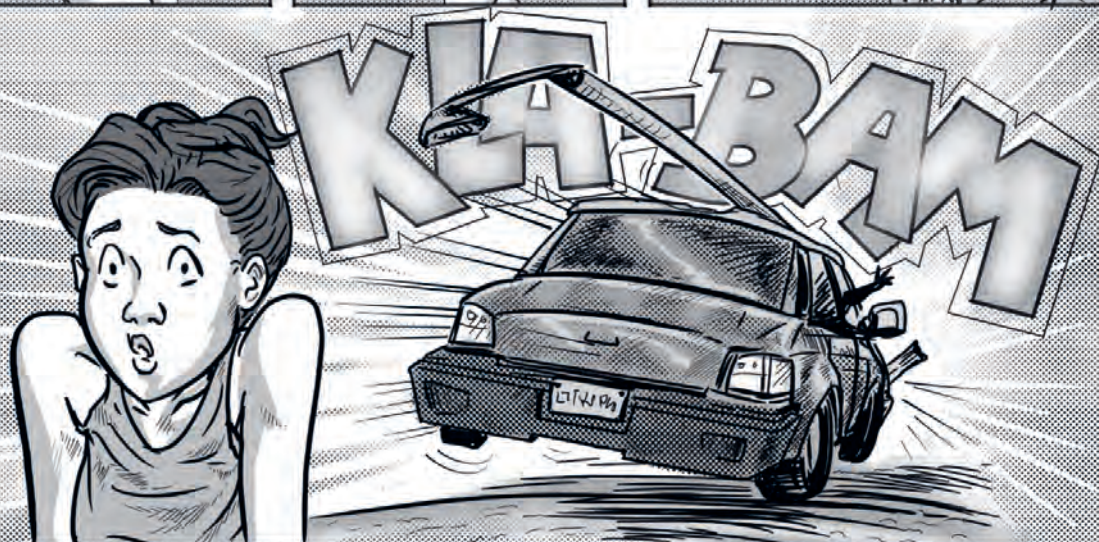
SORAYA,
JE WORDT GEK
VAN THUIS-
BLIJVEN!

ER ZIJN AL
DRIE WEKEN
VOORBIJ...

NEE!
IK KAN NIET DE HELE
VAKANTIE THUIS OPGESLOTEN
ZITTEN IN EEN DONKERE KAMER!
IK MOET ERUIT!







End



Het was nog heel vroeg, toen er leven kwam in de ongeverfde, houten eenkamerwoning helemaal achter op het erf. De deur ging open en een vrouw met een verlepte pangi om haar lijf geslagen, kwam naar buiten. Ze verdween in het halfdonker, blijkbaar om te baden, want ze liep met een emmer water naar de houten schotten waarmee een provisorische wasruimte was gemaakt. Er was enig geplas met water hoorbaar. Even later kwam de vrouw weer tevoorschijn, nu met een kleine baddoek in de handen, waarmee ze over haar gezicht wreef. Al wrijvende liep ze op het huisje toe en in de deuropening begon ze te roepen: "Freddie...! Freddie...! Opo..., opstaan!"

In een hoek van de kamer ontstond enige beweging. Maar blijkbaar niet genoeg naar haar zin, want ze liep erheen en schopte naar iets, wat daar op de grond lag.

"Opo, jij luilak! Moet ik je soms zwepen? Kom ...! Je moet cassave raspen."

Freddie, een jongen van een jaar of elf, schoof het laken van zich af en kwam rekkend en geeuwend overeind.

Half slapend stond hij nog even te suffen, maar toen zijn moeder hem bij de schouder pakte en door elkaar schudde, was hij helemaal wakker. Hij bukte zich, pakte de gerafelde papaya waarop hij geslapen had en vouwde die op. Toen sloop hij weg om te baden, maar de kijvende stem van zijn moeder bleef hem achtervolgen.

“Doe snel, want er is heel wat werk te doen. Die man komt de geraspte cassave vanmiddag halen. Mi bloot, mijn geld is op, dus zorg ervoor dat je alles klaar hebt voor één uur.”

Freddie mompelde iets onverstaanbaars. Hij kon de school wel vergeten vandaag. Dit schooljaar was hij vaker niet dan wel naar school gegaan. Misschien was het ook beter zo. Hij had geen behoorlijke schoolkleden en de onderwijzers klaagden als hij op slippers naar school kwam. Alleen zijn meester zei er nooit wat van. Soms stopte hij hem een broodje toe.

Hij pakte de rasp en een kom en ging op een bankje voor het huis zitten. Samen met mama Caroline had hij gisteren een zak met cassave geoogst. Zes maanden geleden hadden ze de stekken in de smalle strook aarde achter hun huisje geplant. De oogst had een volle zak cassave opgeleverd. Gisteravond hadden ze de cassave geschild en gewassen en in teilen met water gezet. Mama droeg de teilen naar buiten. Vijf teilen waren het. Freddie vroeg zich af of hij alles op tijd klaar zou hebben. Zuchtend viste hij een lange cassave uit het water en begon te raspen.

Het werd lichter en bedrijviger op het erf. Maar Freddie had geen tijd om erop te letten. 's Middags moest alles klaar zijn. Ma had een afspraak met een man die alles zou komen kopen. Dan hadden ze geld voor eten voor een hele week.

Binnen stommelde zijn moeder rond, kreunend en klagend en soms hardop scheldend. Maar Freddie hoorde het niet eens. Hij was het gewend. Om zeven uur kwam ma Caroline naar buiten. Ze was gekleed om op straat te gaan en had een tas bij zich.

"Mi e go even na tant' Dinotha. Ik ga even kijken of ze me wat brood wil geven."

Tante Dinotha was een zus van Freddie's moeder. Ze was modiste en woonde twee straten verder.

“Ik blijf niet lang weg. Pas op, dat je blijft werken, anders...”

De bedreiging werd niet voltooid. Hij zag zijn moeder voorbij de andere huizen naar de straat lopen. Er woonden veel arme mensen in deze buurt, midden in Paramaribo. Het viel niet zo op, want hun huisjes stonden achter op de erven. Ze werden aan het oog onttrokken door oude, verlaten en vervallen herenhuizen of winkelpanden aan de straatkant.

Freddie dacht aan school. Hij had best een goede leerling kunnen zijn, maar hij moest te veel verzuimen. Vroeger, toen zijn vader er nog was, ging hij elke dag naar school. En er was genoeg te eten. Maar toen was pa bij een verkeersongeluk om het leven gekomen. Ma kon de huur niet meer betalen en de huisbaas had ze uit huis gezet. Via tante Dinotha was ma te weten gekomen dat er een krotje leegstond op het erf niet ver bij haar vandaan. Zo waren ze in hun huisje terechtgekomen.

Ma was tegenwoordig bijna altijd boos. Ze lachte nooit, grauwde en snauwde maar. Freddie begreep dat ze het zwaar had, maar waarom moest ze dat op hem afreageren? Hij vond het toch ook erg dat pa er niet meer was en dat ze nooit geld hadden. En waarom moest hij zo hard werken? De eerste teil was nog niet leeg, maar Freddie's arm was al moe van het raspen. Hij had hoofdpijn van de honger. Tante Dinotha woonde toch niet zo ver weg. Waar bleef ma met het brood?

Freddie stond op. Hij zou toch maar eens kijken of er echt niets eetbaars in huis was. Hij ging naar binnen en keek speurend de kamer rond. Nee, niets. Dat wist hij eigenlijk ook wel. Misschien in de botrali? Ay, daar was een plastic bakje met iets erin. Hij haalde het deksel weg en zag vier kleine bacoven. Een ogenblik stond Freddie in tweestrijd. Waarom had ma die bacoven daar bewaard?

Als hij ze zomaar opat, zou hij pak slaag krijgen. Maar waar bleef ze dan met het brood? Had ze niets kunnen krijgen bij tante Dinotha. Die klaagde de laatste tijd ook zo, dat ma te veel bedelde en voor zichzelf moest zien te zorgen.

Freddie ging weer naar buiten. Hij moest nog twee cassaves doen van de eerste teil. Hij begon weer te raspen. Zijn arm ging steeds langzamer heen en weer over de rasp. Hij hield het niet meer vol. Waar bleef ma toch?

Hij stond op en liep naar voren. Ma was nergens te zien, ook niet op straat.

Freddie ging terug naar huis. Zijn hoofd bonkte. Hij greep het plastic bakje, en liep ermee naar buiten. Daar stonden nog vier teilen op hem te wachten. Hij zou ze nooit voor de middag afhebben. Dat zou hem ook een pak slaag bezorgen. Het kon Freddie niets meer schelen.

Even later stonden de teilen met de nog ongeraspte cassave eenzaam op het erf. Freddie liep op straat. Met een volle mond haastte hij zich de hoek om. In het bakje had hij nog twee bacoven.

Eenmaal buiten fleurde Freddie helemaal op. Als je maag weer even gevuld is en het is mooi weer en je bent vrij van school, dan is het leven zo kwaad nog niet. Freddie vergat alle narigheid. Voorlopig ging hij niet naar huis en vanavond zou hij wel verder zien. Weet je wat, hij ging naar de Waterkant. Daar was het lekker koel onder de amandelbomen en je kon er naar de schepen kijken die voorbijkwamen.

Misschien zag hij Karoe ook! Karoe was Freddie's held. Hij was al zestien jaar en droeg een lange broek. Freddie vond dat hij er altijd prachtig uitzag, met mooie gekleurde hemden, een mobiele telefoon en een dure zonnebril. Karoe was nooit bang en hij kon spannend vertellen over vechtpartijen. Vechtpartijen waarbij hij het altijd won. Freddie keek dan met bewondering naar hem op. Hij begreep niet goed, hoe je er altijd zo netjes kon uitzien als je zoveel vocht. Maar dat maakte zijn bewondering voor Karoe alleen maar groter. Zelf zag Freddie eruit als een echt zwervertje, met een korte gerafelde broek en een hemd waarvan je de kleur bijna niet meer kon herkennen. Zo vaak was het gewassen.

Hij was er trots op dat die flinke, mooie Karoe met hem wilde omgaan.

Eén keer had Karoe hem zelfs getrakteerd op een saotosoep en een baka bana. Hij had naast hem gezeten aan een tafeltje van warung Simbah aan de Waterkant. Karoe had foto's en een video van hem gemaakt met zijn telefoon en die aan hem laten zien.

"Na wan Iphone", had Karoe gezegd. "Echt een handig ding. Je kan er van alles mee doen. Als jij er ook één had, kon ik die foto's en video voor je forwarden."

'Thuis hebben we niet eens geld voor brood', had Freddie gedacht, maar dat had hij niet tegen Karoe gezegd.

Zo in gedachten verzonken, bereikte Freddie de Waterkant.

Plotseling schrok hij op van een stem achter hem.

“Hallo Freddie.”

Verward keek hij op. Daar stond de vriend, over wie hij net liep te denken.

“Wat doe jij hier?”, vroeg Karoe. “Ben je vrij?”

“Ja”, zei Freddie, zonder er verder op in te gaan.

“Nou zeg, dat komt goed uit, want ik heb je juist nodig.”

Freddie kreeg een schokje van blijdschap. Stel je voor: Karoe had hem nodig. Maar hij liet niets merken en vroeg onverschillig: “Waarvoor dan?”

“Zie je”, zei Karoe, “ik heb een zaakje bij de hand en daar zou jij me mooi bij kunnen helpen. Als je tenminste durft.”

Freddie keek hem vol verwachting aan. Karoe had vaak gepraat over zaakjes die hij opknapte. Maar Freddie had nooit durven vragen wat het precies betekende. Hij wou vooral niet kinderachtig lijken. Nu zou hij het dan te weten komen en zelfs mogen helpen.

“Als je tenminste durft”, herhaalde Karoe ongeduldig.

Hij begreep het zwijgen van Freddie verkeerd.

“Ik durf alles!”, riep Freddie. “Zeg maar wat ik doen moet.”

Hij had het zo hard geroepen, dat een paar voorbijgangers omkeken.

Karoe trok hem mee en zei een beetje boos: “Schreeuw toch niet zo. Het gaat niemand wat aan. Kom mee, dan zal ik het je uitleggen.”

Op een stil plekje ontvouwde hij toen een plan, zo gewaagd en avontuurlijk, dat Freddie eerst sprakeloos was.

“Weet je zeker dat je durft? Yu no kon frede toch..., je bent toch niet bang geworden?”, vroeg Karoe en hij lachte een beetje spottend.

Freddie haastte zich om hem van het tegendeel te verzekeren. Wat dacht Karoe wel? Natuurlijk durfde hij!

Ze spraken af voor die avond om half negen. Karoe zou overal voor zorgen. Freddie moest alleen maar op tijd zijn. Met deze afspraak gingen ze uit elkaar.



De hele middag bleef Freddie in de buurt van de rivier. Hij wandelde een beetje in het parkje bij Fort Zeelandia en ging toen terug naar de Waterkant. Twee vissers bij de Marinetrap hadden eerst een beetje boos gekeken, toen hij was komen aanslenteren. Maar toen ze merkten dat hij zich stilhield en niet door lawaai de vissen verjoeg, hadden ze niet meer op hem gelet. In het begin had Freddie vol spanning toegekeken, hoe de mannen hun aan het uiteinde verzwaarde lijnen uitwierpen. Bij de minste trilling van het touw had hij waakzaam meegeloerd naar de verwachte vis. Maar na een uurtje was zijn aandacht verslapt.

Hij was op een bankje in de schaduw van een amandelboom gaan zitten. Nu en dan hapte hij van het tweede broodje dat hij had gekocht. Karoe had hem wat geld geleend.

“Teki dya, een voorschot”, had hij gezegd met een serieus gezicht.

Het eerste broodje, met kip en doperwten, was in een paar hapen naar binnen gegaan. Het tweede had hij bewaard voor later.

Voor het eerst in dagen had hij geen honger.

Zijn gedachten waren bij de komende avond. Naast alle spanning om het avontuur, was er een lichte twijfel in hem gekomen. Karoe had gepraat over een 'zaakje'. Maar er was ook een ander woord, dat Freddie door het hoofd speelde. Een woord dat veel minder mooi klonk... stelen!

Karoe had wel gezegd dat zo'n winkelier echt niet armer werd van die paar dozen sigaretten. En dat de man het magazijn achter zijn winkel maar beter moest bewaken. Het ging om een kleine Chinese buurtwinkel, die ook sterke drank en sigaretten verkocht. De eigenaar dreef de winkel alleen. Hij bleef tot sluitingstijd vooraan bij de kassa om klanten te helpen. Zo tegen tien uur in de avond ging hij naar achteren, naar het magazijn, dat ook zijn privé leefruimte was en waar hij zijn bed had staan.

Karoe zou inbreken in het magazijn, waar de dozen met sigaretten lagen. Hij zou de buit verkopen en een derde deel van het geld aan Freddie geven. Het was natuurlijk geweldig spannend, want niemand mocht Karoe zien als hij de dozen weg ging pakken. Daar moest Freddie voor zorgen. Hij moest op de uitkijk staan en fluiten als er iemand aankwam. Dat was alles.

"Yu no abi fu frede fu noti. Niets om bang voor te zijn", had Karoe gezegd.

Maar toch, ergens in Freddie brandde de onrust.

Opeens moest hij aan meester Ramnath denken. Zijn meester, die hem gevraagd had waarom hij zo vaak verzuimde. Hij had bezorgd gekeken en gevraagd of zijn moeder niet een keertje op school wilde komen praten. "Hoe gaat het thuis?", had meester Ramnath gevraagd.

Daarbij had hij zijn hand op Freddie's schouders gelegd en hem zo doordringend aangekeken dat Freddie helemaal warm was geworden van binnen. Hij had wel kunnen huilen. Zomaar, om niets.

Toen hij ma had verteld dat de meester had gevraagd of ze op school wilde komen, was ze woedend geworden.

"Wat heb je weer gedaan? Je geeft me alleen schande", had ze geschreeuwd. Ze was nooit met de meester gaan praten.

Freddie wenste dat hij meester had verteld over zijn vader en dat ma altijd boos was en dat ze nooit geld hadden en hij vaak met een hongerige maag ging slapen. Meester zou hem zeker hebben begrepen. Hij wenste ook dat hij met meester over het plannetje van Karoe had kunnen praten.

Hij schrok van die gedachte. Karoe zou dat nooit goed vinden. In gedachten hoorde hij weer de spottende stem van Karoe: “Yu no e frede toch. Je bent toch niet bang?”

Stel je voor, natuurlijk durfde hij! Hij leek wel gek om over dit ‘zaakje’ te willen praten met de meester. Hij was toch geen verklikker! No man! Hij had het beloofd en hij zou het doen. Trouwens, als het goed ging, kreeg hij zijn deel. En had Karoe niet gezegd dat er ook nog andere zaakjes waren waarmee hij nog meer kon verdienen. Dan zou hij zijn eigen telefoon kunnen kopen, en ook zo'n mooi hemd als van Karoe. En iedere dag eten. En zijn moeder moest dan zelf die cassave maar raspen. Dan verdiende hij zijn eigen geld.

Het werd al schemerig toen hij eindelijk opstond. De vissers waren weggegaan, zonder dat hij het gemerkt had. De schepen op de rivier droegen nu lichtjes. Een beetje onzeker keek hij om zich heen. Het was nog geen tijd voor de afspraak. Hij kon nog naar huis gaan. Toen vermande hij zich. Hij wilde denken aan al het heerlijks dat hem in de komende dagen te wachten stond.

Karoe had hem uitgelegd waar de winkel was. Hij begon in die richting te lopen. Veel te vroeg was hij op de plaats van afspraak. Het was een smalle straat, die uitkwam op een iets drukker straat. Freddie slenterde nog wat rond. Het was intussen donker geworden. De winkels waren verlicht en voor de bewuste winkel stonden wat mannen bier te drinken. Naast de winkel was er een kleine met zink beslagen erfpoort. Daar zou Karoe naar binnen gaan. Hij moest dan op de uitkijk staan. Karoe zou om half negen komen, dan was het nog druk in de winkel. De Chinese winkelier zou geen aandacht hebben voor wat er in zijn magazijn gebeurde.

Freddie besloot een ommetje te maken. Hij had nog tijd. Terwijl hij in het donker voort slenterde, becroop hem een gevoel van eenzaamheid. Even dacht hij aan thuis. Zou zijn moeder thuis zijn? Ze was er 's avonds vaak niet. En als ze er wel was, dan zou er wat voor hem opzitten. Nee, naar huis verlangde hij niet. Maar waar dan wel naar?

Voordat hij het antwoord vinden kon, zag hij opeens een klok, die kwart over acht wees. Meteen kreeg hij haast. Hij was een heel eind uit de buurt gedwaald. Stel je voor, dat hij te laat kwam!

Karoe was nog niet op de afgesproken plek. Het duurde zeker nog een kwartier voor hij hem zag komen. Intussen was Freddie behoorlijk zenuwachtig geworden. Hij ademde opgelucht toen Karoe hem groette met een boks.

Karoe zag er anders uit. Hij had een oude spijkerbroek aan en een strakke muts over zijn haar getrokken. Hij trok Freddie mee naar een donker stukje in de straat.

“Luku”, zei hij. “Kijk daar.”

Hij wees naar het kleine poortje.

Als die mannen voor de winkel weg zijn, ga ik daar naar binnen. Jij let op de klanten in de winkel. Als de laatste klant is vertrokken, moet je fluiten. Hij overhandigde Freddie een rood fluitje van plastic. Als je mij twee keer hoort fluiten, weet je dat ik de sigaretten heb. Als het veilig is om naar buiten te komen, beantwoord je mijn fluitsignaal met één keer fluiten. “A no moeilijk toch?”

Freddie zei dat hij het had begrepen. Hij zag er niets moeilijks aan. De bierdrinkende mannen begonnen op te breken. Het werd stiller in de straat. Karoe liep naar het poortje. Hij stootte ertegenaan, maar het gaf niet mee. Misschien was het afgegrendeld. Karoe liet zich niet tegenhouden. Binnen een paar tellen was hij over de poort geklommen.

Freddie ging dicht bij de winkel staan, zodat hij naar binnen kon kijken. Hij zorgde er wel voor om zelf in het donker te blijven. Er waren nog een paar mensen binnen. Iemand kocht een blik sardien. De winkelier keek naar buiten. Freddie kreeg het gevoel dat hij hem zag staan.

Hij duwde de handen in zijn zakken en omklemde stijf het fluitje. Dan trilde hij niet zo. Langzaam werd hij weer kalmer. Er gebeurde niets bijzonders. De laatste klant maakte een babbeltje met de Chinese winkelier. Toen verliet ook die de winkel. De winkelier begon de deuren te sluiten. Waar bleef Karoe? Moest hij nu fluiten?

De straat leek wel uitgestorven. Als Karoe nu kwam, konden ze veilig weggkomen. Hij deed een paar stappen in de richting van de poort. Hij voelde zich weer eenzaam en bang. Was dit het grote avontuur, waar hij zo naar verlangd had? Of had hij het zich toch anders voorgesteld? Niet zo eenzaam en klein in een stille, donkere straat. Hij dacht aan zijn moeder, die hem sloeg en uitschold. Aan de mooie hemden, die hij had willen kopen en die hem nu niets meer konden schelen. Aan zijn vader, die gewild had dat hij op tijd naar school zou gaan. En aan de meester, die zo bezorgd zijn hand op zijn schouder had gelegd. Bij de gedachte aan de meester begon hij zachtjes te huilen. Toen hij een hand op zijn schouder voelde, dacht hij eerst dat het de meester was...

Later vertelde de agent dat hij een kleine jongen alleen en huilend in het donker had zien staan. Hij dacht dat de jongen verdwaald was en zou de diefstal niet eens hebben opgemerkt, als dat jongetje niet zijn hand had gepakt en snikkend had gestameld: "Meester, ik wil echt niet stelen, meester...!"

Zowel Karoe en Freddie werden naar het politiebureau gebracht en vandaar naar de speciale afdeling voor jongeren, het jeugd doorgangscentrum Opa Doeli. Daar werden ze opgevangen door jeugdbegeleiders. Het kwam goed met Karoe en Freddie. Ze hebben een vak geleerd en later zijn ze flinke mannen in de maatschappij geworden.





ER ZIJN
DINGEN DIE JE WILT,
EN DINGEN DIE JE
NODIG HEBT.

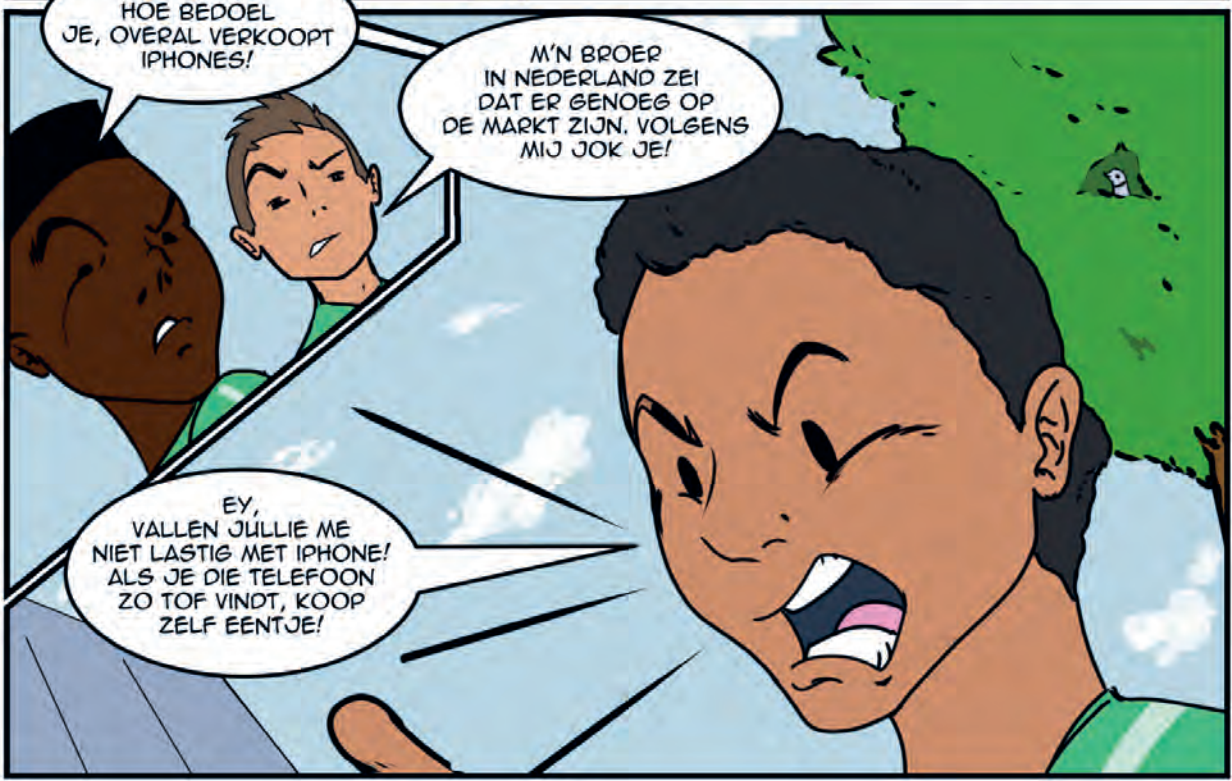
IMAGO IS
NU EVEN NIET
BELANGRIJK,
PATRICK.

WEKEN LATER...



EY,
PATJE, HEB
JE DIE IPHONE
AL?

UHM...
NEE, ZE ZIJN
VOORLOPIG
UITVERKOCHT.



HUH?
HOE BEDOEL
JE, OVERAL VERKOOPT
IPHONES!

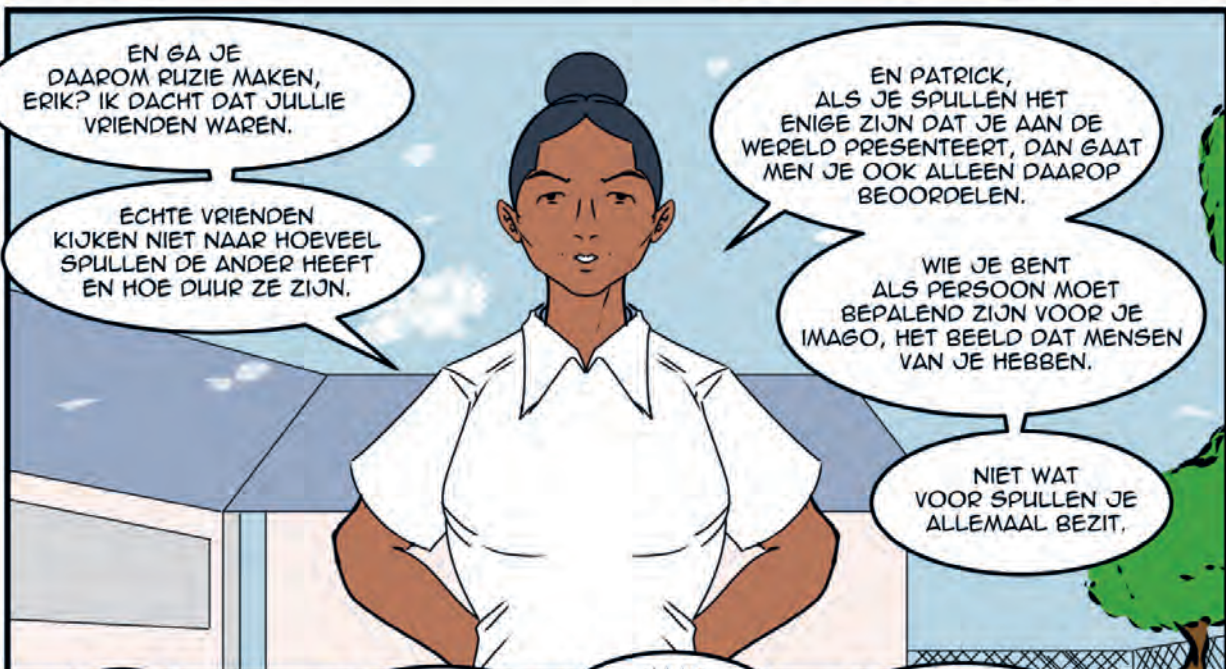
M'N BROER
IN NEDERLAND ZEI
DAT ER GENOEG OP
DE MARKT ZIJN. VOLGENS
MIJ JOK JE!

EY,
VALLEN JULLIE ME
NIET LASTIG MET IPHONE!
ALS JE DIE TELEFOON
ZO TOF VINDT, KOOP
ZELF EENTJE!



NA SCHOOL...







Het was in de tijd, heel lang geleden, dat de mensen nog met de dieren konden praten. Aan de rand van een dorp woonde een man met zijn vrouw en drie zonen. De oudste heette Jakopu, de tweede Jusu, de derde en jongste Indri. De jongste was de vriendelijkste van de drie.

Op een dag was vader Sampie onvoorzichtig geweest bij het plukken van een bredebon. Hij had melk van de steel van de vrucht in zijn ogen gekregen. Het plakte in zijn oog en brandde verschrikkelijk. Hij hield het niet meer uit van de pijn en riep om hulp.

“Water! Water!”, riep hij maar. “Yepi mi nanga watra!”

De jongens lieten vallen waar ze mee bezig waren en renden naar hun vader toe. Ook moeder Mila was er snel bij. Ze gooiden water op zijn gezicht. Met de punt van een handdoek probeerde moeder Mila zijn ogen schoon te krijgen, maar het vocht was kleverig en ging er niet goed af. Vaders ogen bleven branden. Na drie dagen was de pijn over, maar papa Sampie kon niet meer zien. Hij was blind en hulpeloos geworden. Alle vreugde was uit het gezin verdwenen. Moeder

Mila zong niet meer, iedereen liep stilletjes door het huis en er werd niet meer gelachen.

Ten einde raad stelden de jongens voor om hun vader naar een lukuman te brengen. Ze vroegen zich af waarom juist hen dit moest overkomen. De lukuman zou kunnen uitmaken of iemand een wisi voor hun vader had gezet. Moeder Mila stemde toe en de jongens brachten hun vader naar een lukuman, die overal bekend stond als een kundig en eerlijk mens. De man deed de luku en stelde vast dat er geen wisi in het spel was. Hij vertelde de jongens dat het een ongeluk was, en dat de melk van de bredebon het zicht van hun vaders ogen belemmerde.

“Er is maar één manier om de ogen van jullie vader weer schoon te krijgen”, zei de lukuman. “Jullie moeten naar Ana Bolindo-kondre gaan. Ana Bolindo is een dresi-uma, een medicijnvrouw met wonderlijke krachten. Bij haar kan je het levenswater vinden. Dat moeten jullie in de ogen van jullie vader druppelen, dan zal hij weer kunnen zien.”

“Ana Bolindo-kondre?”

Jakopu fronste wenkbrauwen. Hij had nog nooit van die plaats gehoord.

“Ja, Ana Bolindo-kondre”, herhaalde de lukuman met nadruk. “Dat zei ik toch!”

“Waar is dat?”, waagde Jusu te vragen.

“De liefde voor je vader en je gedrag tegenover alles wat leeft, zal je de weg wijzen”, antwoordde de lukuman raadselachtig.

Daarmee moest Jakopu het doen.

De jongens namen hun vader weer mee naar huis en vertelden hun moeder wat de lukuman had voorgesteld. Tot hun verbazing bleek zij wel van de plaats gehoord te hebben.

“Nônô, Ana Bolindo-kondre! Daar moeten jullie niet gaan”, zei ze bevend.

“Waarom niet?”, vroeg Jakopu.

Moeder Mila keek de jongens één voor één aan.

“Nee”, zei ze nogmaals, “daar kan ik jullie niet naartoe laten gaan.”

“Wat is er dan? Is het gevaarlijk?”, vroegen de jongens.

“Of het gevaarlijk is... Het levenswater is niet voor niets zo kostbaar! Ik weet er niet veel van, maar wat je erover hoort...”

Ze huilde. Ze wilde niet dat haar man zijn hele leven blind moest blijven, maar ze wilde haar zonen ook niet verliezen. Er waren maar weinigen die levend terug waren gekeerd van Ana Bolindo-kondre.

Jakopu nam een moedig besluit.

“Ma”, zei hij met vaste stem. “Ik ben na pa de oudste man in huis. Pa kan niet zo breni blijven. Ik zal naar Ana Bolindo-kondre gaan om genezing voor hem te zoeken.”

“Nônô, mi boy!”, riep moeder ontsteld.

“Ma, ik heb mijn besluit genomen”, zei Jakopu beslist.

“Ga je echt gaan?”, vroeg de arme vrouw met tranen in haar ogen.

“Ja ma”, antwoordde Jakopu. “Maakt u een paar dokuns voor me om onderweg te eten.”

Met bezwaard hart begon moeder de dokuns te bereiden. Pa Sampie gaf zijn oudste zoon wat geld en zei: “Ga mi boy. Je bent een dappere jongen.”

Heel vroeg de volgende morgen zadelde Jakopu één van de paarden en vertrok, nagekeken door mama Mila, Jusu en Indri. Jakopu had gehoord dat Ana Bolindo-kondre zes dagen rijden ver was. Hij gaf zijn rijdier flink de sporen. In galop vloog hij langs de kostgrondjes, stak kreekjes over, ging heuvel op, heuvel af. Zelf 's nachts reed hij door. Pas de volgende middag begon uit te kijken naar een plekje waar hij kon uitrusten. In de verte zag hij een enorme bolletrieboom.

“Nog even”, zei hij tegen het paard. “Daar onder die boom zullen wij lekker in de schaduw uitrusten.”

Bij de bolletrieboom steeg Jakopu af. Hij was moe, erg moe. Hij ging op zijn zadeldeken onder de boom zitten. Het paard begon te knabbelen aan de groene blaadjes van het struikgewas in de buurt. Uit de bundel die zijn moeder hem had

meegegeven nam Jakopu een dokun en begon te eten.

Plotseling stond er een krabdagu naast hem. Waar kwam die vandaan?

“Odi, mi konu. Goedendag, mijn koning”, sprak het dier.

Jakopu, die moe was en niet in de stemming om gevele aan te horen, zei: “Gowe, lelijke krabdagu. No hori mi na spotu. Moet je mij koning noemen? Ken je mijn vader wel? En heb je de plaats gezien waar ik woon. Vooruit! Verdwij van hier.”

De krabdagu keerde zich om ging weg, maar kwam even later terug en smeekte: “Mi konu, geef mij iets te eten.”

Toen werd Jakopu echt boos.

“Jij stinkende krabdagu, maak dat je wegkomt en vlug ook!”

Met de staart tussen de poten ging de krabdagu weg. Nadat Jakopu flink gegeten en gedronken had en ook het paard genoeg ge graasd had, ging hij verder. Hij reed weer de hele nacht door en ook de volgende dag tot hij in de verte weer een bolletrieboom zag. Hij was doodmoe van het rijden en ook het paard had rust en voedsel nodig. Hij stapte af, spreidde zijn zadeldaken op de grond, ging erop liggen en viel in slaap. Ook het paard wilde rusten voordat hij begon te grazen.

Toen hij wakker werd, pakte Jakopu een dokun uit zijn tas. Net wilde hij een hap nemen, toen de krabdagu weer verscheen.

“Mi konu, geef mij te eten”, vroeg hij weer.

Jakopu snauwde het dier af.

“Mars! Jij stinkende krabdagu. Waarom zou ik jou eten geven?”

De krabdagu zei geen woord meer, keerde zich om en ging weg.

Nadat Jakopu zijn buik vol had gegeten en goed had uitgerust, sprong hij weer op zijn paard, die zich ook tegoed had gedaan aan verse blaadjes. Ze voelden zich fris en in galop ging het verder. Lang reed hij door, de hele dag en ook een groot deel van de nacht.

De volgende dag, toen de zon op zijn hoogst stond, zag hij in de verte iets schitteren. Toen hij dichterbij kwam, zag hij dat het een paleis was, met torens en grote poorten. De gouden koepels van de torens schitterden in de zon. Hij spoorde zijn paard aan om harder te gaan. Hij hoorde klokken luiden. Een mooi geluid was dat!

Zou hij Ana Bolindo-kondre reeds hebben bereikt? Maar hij had nog geen zes dagen gereden! Jakopu reed de poort binnen en stapte van zijn paard.

Hij ging het paleis binnen en merkte op dat er alleen vrouwen waren. Zij ontvingen hem hartelijk. Ze wasten het stof van zijn voeten en vroegen of hij wilde eten. Natuurlijk wilde Jakopu dat. Hij had dagenlang alleen maar dokuns gegeten. De vrouwen zetten hem een heerlijke maaltijd moksi aleyi voor, die Jakopu tot de laatste korrel opat. Het gemberbier dat hij erbij kreeg, was lekker koud en leste zijn dorst goed.

Toen hij klaar was, vertelden de vrouwen hem dat zij dobbelaarsters waren. Hun geëerde gast wilde toch wel een paar spelletjes tyekre tyekre met hen spelen? Ze dobbelden om geld, dat was hun gewoonte. En als het geld op was, dan dobbelden ze om elkaars leven. Jakopu vond de laatste mededeling vreemd. Maar omdat hij iets terug wilde doen voor de hartelijke ontvangst, stemde hij toe om enkele partijtjes met hen te spelen. De dobbelstenen werden tevoorschijn gehaald en het spel begon. Ze speelden uren achtereen. Jakopu won soms, maar verloor vaker. Het geld, dat papa Sampie hem had gegeven, werd steeds minder tot het helemaal op was.

De vrouwen klaptten in hun handen van plezier. Jakopu wilde nog een kans.

“Je paard”, riep één van de vrouwen. “Laten we om het paard spelen?”

Zijn paard... Jakopu stemde toe. Hij voelde dat hij geluk zou hebben dit keer. Hij kruiste zijn vingers. Helaas, ook deze keer verloor hij.

De vrouwen juichten.

“Nu zullen wij om elkaars leven spelen,” zei de leidster. “Als jij wint, mag je het leven van één van ons hebben. Als wij winnen, nemen we jouw leven.”

Jakopu werd bang. Was dit een valstrik? Wie waren deze vrouwen? Even dacht

hij aan de woorden van zijn moeder, maar toen schudde hij zijn hoofd. De dobbelaarsters zouden hem niet klein krijgen.

Hij stemde toe om met het leven als inzet te spelen. Weer werden de dobbelstenen geschud. De vrouwen keken ernstig. Het angstzweet stroomde langs Jakopu's gezicht. Hij had gewed op het getal zeven, de vrouwen op zes. Het kannetje met de stenen werd omgekeerd op tafel gezet. Nee, met de ogen van de drie dobbelstenen kon je geen zeven maken, maar gelukkig ook geen zes.

Jakopu zuchtte opgelucht, maar de vrouwen hadden al een nieuw getal gekozen: drie. Jakopu koos opnieuw zeven. Dat was een geluksgetal.

Hij moest opletten! Het boosaardig gegiechel van de vrouwen bracht hem in de war. Tyekre-tyekre, tyekre-tyekre, de dobbelstenen rammelden in het kommetje.

De leidster gaf Jakopu het kannetje. Hij mocht het schudden en omkeren. Met een klap keerde hij het kannetje om.

"Puru, meki wi si", siste de leidster.

"Maak open, laten we zien", gilden ook de andere vrouwen.

Langzaam trok Jakopu het kannetje omhoog. Alledrie dobbelstenen lieten een één zien.

"Drie", gilden de vrouwen haast hysterisch.

Jakopu had het spel verloren. Hij moest betalen met zijn leven.

De vrouwen doodden hem en begroeven zijn lijk in de tuin van het paleis. Het was het negende graf.



Papa Sampie is blind geworden. Het levenswater uit Ana Bolindo-kondre kan hem genezen. De oudste zoon, Jakopu, is ernaar op zoek gegaan, maar niet teruggekeerd.

Op een morgen zei mama Mila dat zij een lelijke droom had gehad. Ze had Jakopu in een nieuw huis gezien.

“En jullie weten toch wat een nieuw huis in een droom betekent?”

“Nee”, zeiden de jongens.

“A dede, hij is dood”, fluisterde ze.

Pa Sampie en de jongens probeerden haar tot andere gedachten te brengen. Ze zeiden dat dromen bedrog zijn, maar moeder Mila bleef bij haar overtuiging. De dagen verstreken. Jakopu kwam niet opdagen. De dagen werden weken. Nog steeds geen Jakopu.

“Mi no man moro. Ik houd het niet langer uit!”, riep Jusu op een morgen.

Hij had de hele nacht geen oog dicht gedaan. “Ik ga Jakopu zoeken. Ma, maakt u wat eten voor me. Ik vertrek zo snel mogelijk.”

Ma Mila raakte erg van streek door zijn besluit. Ze was doodsbang dat er iets met hem zou gebeuren.

Maar papa Sampie zei: “Laat hem gaan. Hij zal geen rust vinden, zolang hij niet weet wat er met zijn broer gebeurd is.”

“Ik denk niet alleen aan Jakopu, ik denk ook aan u, pa”, zei Jusu. “Ik ga naar Ana Bolindo-kondre en ik kom terug met Jakopu en het levenswater.”

“Ik zal voor je bidden, mi boy”, zei moeder Mila. “Ik zal dokuns voor je maken. Maar wees alsjeblieft voorzichtig!”

De laatste woorden van zijn moeder hoorde Jusu niet meer. Hij was al bezig in de stal om het tweede paard te zadelen. Toen hij alles voor de reis ingepakt had, nam Jusu afscheid van zijn vader.

“Arki, mi boy”, zei papa Sampie. “Ik wil niet ook mijn tweede zoon verliezen. De weg naar Ana Bolindo-kondre is vol gevaren. Wees verstandig en pas op voor verleidingen. Zelfs onze flinke Jakopu is nog steeds niet terug... Ga, en kom behouden weer thuis..., met je broer. Het levenswater..., ach, laat het levenswater. Ik zal gelukkig zijn als ik jullie terug heb. Hier is wat geld. Ma en ik zullen voor je bidden.”

Jusu nam het geld, gaf zijn huilende moeder een zoen en verdween. Zonder aarzelen reed Jusu in dezelfde richting als Jakopu drie weken geleden. En ach, het verging hem hetzelfde als zijn broer. Hij had lang gereden voor hij eindelijk rust nam onder de eerste bolletrieboom. Toen de krabdagu verscheen en hem om eten vroeg, snauwde hij het dier af. Hij moest zuinig zijn, Ana Bolindo-kondre was ver! Tot tweemaal toe vroeg de krabdagu om eten. Toen droop het dier af met de staart tussen de poten.

Jusu reed de hele nacht door en ook de volgende dag. Eindelijk nam hij rust onder de tweede bolletrieboom. Maar net toen hij een hap wilde nemen van zijn dokun, stond de krabdagu er weer! Hij joeg het dier weg en toen hij uitgerust was, vervolgde hij zijn tocht.

Op de derde dag zag hij iets schitteren in de verte. Het was het paleis waar de vrouwen Jakopu in de val hadden gelokt.

Jusu dacht aan de verleidingen die hij moest weerstaan. Maar de vrolijke vrouwen waren zo aardig en de maaltijd die hij kreeg aangeboden, smaakte zo heerlijk, dat hij alle voorzichtigheid uit het oog verloor. Het verging Jusu niet anders dan Jakopu. Ook hij werd door de dobbelaarsters gedood. Zijn graf was nummer tien.

Thuis kon men niets anders doen dan wachten. De blinde papa Sampie wachtte, moeder Mila wachtte met angst in het hart en Indri had het gevoel dat spoedig zijn beurt zou komen. Toch bleef hij hopen dat Jusu terug zou komen. Hij wilde niet weg van zijn hulpbehoevende vader en zijn arme moeder. Ze hadden alleen nog maar hem. Maar de weken gingen voorbij en ook Jusu bleef weg.

“Ma”, vroeg Indri op een dag, “wat denkt u, gaat Jusu nog terugkomen?”

Mama Mila keek somber voor zich uit. Toen schudde ze langzaam haar hoofd. “Mi no sabi, Ik weet het niet, Indri. Ik vrees het allerergste.”

Terneergeslagen wachtten ze nog een paar dagen.

Toen zei Indri: “Ma, ik moet gaan.”

“Nee!”, riep zijn moeder uit. “Je gaat niet. Je bent ons laatste kind.”

Maar Indri was wilskrachtig. Hij had er lang genoeg over nagedacht. Hoe kon hij thuisblijven als zijn vader genezen kon worden en de anderen in nood verkeerden? Want misschien waren ze niet dood. Misschien hadden ze hulp nodig!

Dit alles legde hij uit aan zijn vader en moeder.

“Ik moet gaan”, hield hij vol.

“Laat je vader beslissen”, zei mama Mila. Ze hilde.

“Hij moet gaan”, zei vader zuchtend. “Hij moet zijn broers helpen. Als wij hem tegenhouden, dan blijft hij het zichzelf zijn hele leven verwijten, dat hij niets

gedaan heeft om hen te vinden.”

Stil ging mama Mila dokuns maken. De tranen liepen over haar wangen.

Vader zei: “Arki Indri. Jij bent de jongste, maar je hebt goede eigenschappen. Je gaat recht op je doel af en laat je niet afleiden. En je weet altijd je goede humeur te bewaren. Neem ons laatste paard en breng het veilig weer thuis. Ga, mi boy. Ik heb niet veel geld om je mee te geven, maar je karakter is meer waard. Blijf jezelf. Ma en ik zullen voor je bidden.”

Indri nam afscheid en rende het huis uit, zonder nog een keer om te kijken. Op het erf besteeg hij het paard, dat reeds stond te trappelen van ongeduld. In snelle draf vloog hij het erf af. Hij ging dezelfde richting als zijn twee broers. Hij reed de hele dag door en ook de nacht.

De volgende dag stopte hij bij de eerste bolletrieboom om uit te rusten. Zijn knieën trilden. Wat was hij moe!

Hij haalde zijn tas met dokuns voor de dag en begon te eten. Plotseling stond er een krabdagu voor hem. Waar kwam die vandaan? Hij had hem niet zien aankomen.

“Odi, mi konu”, sprak de krabdagu.

“Odi, mi krabdagu”, antwoordde Indri vriendelijk. “Waarom noem je mij koning? Ik ben geen koning, maar de zoon van een eenvoudige landbouwer, die helaas door het noodlot is getroffen. Hij is blind.”

“U mag wel de zoon van een landbouwer zijn, maar toch bent u een koning”, antwoordde de krabdagu. “Alle mensen die edelmoedig zijn, zijn koningen of koningskinderen. Ik zoek altijd het edelmoedige in de mens, daarom begin ik ze met koning aan te spreken. Wat doet u hier, mijn koning?”

“Ik ben op weg naar Ana Bolindo-kondre”, antwoordde Indri.

“U zoekt het levenswater”, veronderstelde het wonderlijke dier.

“Ja”, zei Indri verbaasd. “Om mijn blinde vader weer beter te maken. Maar ik zoek ook mijn twee broers die deze zelfde weg zijn opgegaan. Zij gingen ook om vader te helpen. Eerst ging Jakopu, mijn oudste broer. Toen Jusu, en ze zijn nog steeds

niet teruggekomen.”

“Ana Bolindo-kondre is een moeilijke plaats om te bereiken”, zei de krabdagu peinzend. “Geef me wat te eten, mijn koning. Ik heb honger.”

Indri gaf hem een dokun. Samen aten ze. Indri gaf hem ook zijn kruik met water om te drinken. Daarna nam hij zelf een paar slokken.

“Ik moet verder”, zei hij.

De krabdagu knikte. “Jawel, een goede dag verder.”

Indri besteeg het paard en reed in volle draf weg. De zon verdween achter de horizon en toch reed Indri door. Af en toe stopte hij om het paard te laten drinken. Toen de zon de volgende dag weer hoog aan de hemel stond, kwamen ze aan bij de tweede bolletrieboom. Indri vond dat hij en het paard rust verdiend hadden. Nauwelijks had hij een dokun uit zijn tas gehaald, of hij zag de krabdagu weer staan.

“Odi, mi konu”, zei de krabdagu.

“Odi, mi krabdagu”, antwoordde Indri.

“Wat hebt u voor me te eten?”, vroeg het dier.

Indri gaf de krabdagu een dokun.

“Ik heb niets anders”, zei hij verontschuldigend.

Nadat ze gedronken hadden uit de kruik van Indri, zei de krabdagu dat hij iets belangrijks wilde vertellen.

“Ana Bolindo slaapt zeven jaren, zeven maanden, zeven weken, zeven dagen. Nu slaapt ze. Maar ze wordt goed bewaakt door zeven tijgers, zeven aboma’s en zeven soldaten.”

Hij zweeg.

“Moet ik gaan?”, vroeg Indri.

“Ja”, zei de krabdagu. “Maar luister goed naar wat ik zeg. Poti yesi, arki bun, mi konu. Onderweg zult u een groot paleis zien. De klokken zullen luiden. De

mooiste en lieflijkste vrouwen zullen u uitnodigen om het paleis te betreden. Maar als u binnengaat, zal het u uw leven kosten. U moet doorrijden. Zult u dat doen?”

“Dat zal ik zeker doen.”

“Bun”, vervolgde de krabdagu. “U bent dan ongeveer drie dagen verwijderd van Ana Bolindo-kondre.”

Indri knikte. Hij zou het onthouden.

De krabdagu leek toch nog te twijfelen.

“De mens is zwak als de verleiding groot is”, zei hij. “Ik heb katoen bij me. Daarmee zal ik uw oren dichtstoppen.”

De krabdagu stopte beide oren van Indri vol met witte vlokken katoen. “Nu kunt u gaan, mijn koning.”

Indri bedankte het dier, riep zijn paard, steeg op en reed weg. Na enkele uren zag hij het paleis. Het klokkengelui was prachtig, maar hij hoorde niets. Voor de poort stonden mooie, vrolijke, jonge vrouwen die hem wenkten en toeriepen om binnen te komen genieten van een heerlijke maaltijd en een koele drank.

Even vierde hij de teugel. Het paard liep stapvoets. Het was goed dat hij niet hoorde hoe de vrouwen hem riepen. ‘Hiervoor heeft de krabdagu mij gewaarschuwd’, dacht Indri. Hij gaf zijn paard de sporen en even later was hij het paleis voorbij.



Papa Sampie is blind geworden. Twee van zijn zonen zijn niet teruggekeerd toen ze op zoek gingen naar het levenswater van Ana Bolindo-kondre, dat hem kan genezen. Het is de beurt van de jongste zoon, Indri, om de tocht te maken. Het is hem gelukt om voorbij het paleis van de dodelijke dobbelaarsters te komen.

Op de vijfde dag van zijn tocht, net toen hij was gestopt om te rusten en een dokun te eten, zag Indri de krabdagu weer.

“Odi, mi konu, heb je wat te eten voor mij?”

Indri gaf hem een dokun. Ze aten en dronken. Na de maaltijd begon de krabdagu te spreken.

“Ik ben eigenlijk een betoverde prins. Ik was een mens, net als u. Nu ben ik een krabdagu.”

Indri knikte. Hij begreep nu hoe het dier zo verstandig kon spreken. Hij had hem al eens een wijze raad gegeven, waardoor hij het paleis van de vrouwen was gepasseerd.

“U bent reeds vijf dagen op weg”, ging de krabdagú voort. “Over één dag zal u Ana Bolindo-kondre bereiken. Ik heb u al eerder verteld dat Ana Bolindo goed bewaakt wordt. Hier hebt u drie eieren.”

Indri nam de vreemde eieren voorzichtig aan.

“Het zijn eieren van de tingi fowru, de stinkvogel”, zei de krab’dagu. “U slaat ze stuk tegen de grond als u in gevaar verkeert. Als u eenmaal binnen de poort bent, gaat u rechtdoor. Precies tegenover de hoofdingang van het kasteel, is er een kamer. Daar slaapt Ana Bolindo en in die kamer zult u vinden wat u zoekt. U heeft niets te vrezen.”

Indri sprong op zijn paard en vertrok.

Laat in de middag zag hij de torens van een kasteel in de verte. Dat moest Ana Bolindo-kondre zijn. Om het kasteel was een muur gebouwd. Het pad liep naar een poort in de muur, die wijd openstond. Indri was bijna bij de poort, toen hij opeens zeven tijgers zag. Woest en dreigend keerden ze de koppen naar hem toe. Indri hoorde ze grommen met hun gevaarlijke muilen. Meteen smeed hij een stinkvoegelei tegen de grond. Het spatte uiteen en op hetzelfde ogenblik vielen de tijgers in slaap.

Indri reed ze stilletjes voorbij. Toen hij door de poort van het kasteel reed, was hij op zijn hoede. Hij had de teugels in één hand, een ei in de andere. Op het moment dat hij de enorme aboma’s zag, sloeg hij zijn tweede ei stuk tegen de grond. De slangen rolden zich op en vielen in slaap.

Nu had hij nog maar één ei. Behoedzaam reed hij door. Opeens zag hij een soldaat. Meteen smeed hij het laatste ei tegen de grond. Indri stapte van zijn paard af en ging het kasteel binnen. Daar lagen meer soldaten. Ze sliepen diep. Sommigen snurkten. Indri liep rechtdoor naar de kamer waar Ana Bolindo lag te slapen, een beeldschone vrouw. Indri liet zich niet verleiden om lang naar haar te kijken. Snel liet hij zijn ogen langs de rekken vol flessen gaan. Boven het hoofdeinde van het bed zag hij een flesje met het opschrift:

L e v e n s w a t e r

Voorzichtig pakte Indri de fles en verliet de kamer. Op het voorplein besteeg hij zijn paard en reed in galop weg. De slangen sliepen nog. Maar zag hij geen

beweging komen in hun lichamen? Hij moest zich haasten! Toen hij voorbij de poort was, werden de tijgers wakker. Ze rekten hun lichamen. Sommigen keken verbaasd naar de ruiter. Indri vloog ze voorbij.

Na enkele uren rijden bereikte Indri de boom waaronder hij het laatst had uitgerust. Hij stapte af en ging zitten. En wie verscheen daar? Zijn oude vriend en raadgever, de krabdagu. Ze begroetten elkaar hartelijk.

“Mi konu, u hebt het eerste deel van uw taak volbracht”, zei de krabdagu. “U hebt het levenswater gevonden. Ik zal u nu over het tweede deel van uw taak vertellen. Uw twee broers...” Zijn stem werd zachter. “Uw twee broers zijn dood.”

“Mijn god! Ma had dus gelijk!”, riep Indri uit.

“Ja, uw broers zijn dood, maar u hebt hun leven in handen. U weet toch nog dat ik u gewaarschuwd had voor het paleis, dat u onderweg zou zien. Wel, in dat paleis wonen slechte vrouwen. Zij hebben uw broers gedood. U gaat terug en natuurlijk zult u weer langs het paleis komen. Ze zullen u uitnodigen om binnen te komen om te dobbelen. Deze keer moet u hun aanbod aannemen. U zult van hen winnen. Al hun geld zult u winnen. Ze zullen dan om het leven willen spelen. U moet toestemmen. Ook hun leven zult u winnen. U mag ze echter niet doden. Wat u van hen moet eisen, is om u de plaats te wijzen waar uw broers begraven zijn. Zeg hun, dat u de graven wilt zien van de negende en de tiende man die zij gedood hebben. Wanneer ze u de graven hebben gewezen, laat u drie druppels van het levenswater op ieder graf vallen. Uw broers zullen dan weer tot leven komen. Heeft u mij goed begrepen?”

“Ja, mi krab’dagu. Ik heb u goed begrepen.”

“Dan kunt u gaan”, zei de krabdagu.

Indri sprong op zijn paard en reed weg.

Toen hij een dag later het paleis van de boze vrouwen naderde, hoorde hij de klokken luiden. Mooi klonk dat. Toen hij dichtbij was, zag hij de vrouwen die hem wenkten en naar binnen riepen.

Indri stapte van zijn paard af en ging naar binnen. De vrouwen zetten hem een heerlijke moksi-aleysi en koud gemberbier voor. Na het eten nodigden ze hem uit

om tyekre-tyekre te spelen. Indri stemde toe. De dobbelstenen werden gehaald en het spel begon. Reeds bij de eerste ronde won Indri. En hij bleef winnen. Hij won totdat de vrouwen al hun geld verspeeld hadden. Toen speelden ze om het paleis. Indri won het paleis.

“Nu zullen we met het leven als inzet spelen”, zei de leidster bedrukt. Het was nog nooit voorgekomen dat ze zoveel hadden verloren. De dobbelstenen rammelden in het kannetje. Indri won. Verschrikt keken de vrouwen elkaar aan.

Indri stond op en zei: “Ik heb alles van jullie gewonnen: geld, paleis en ook jullie leven. Alles kunnen jullie terugkrijgen als jullie mij de graven wijzen van de negende en de tiende man, die jullie gedood hebben.”

De leidster bracht hem naar de graven.

“Hier zijn ze”, zei de vrouw en ging snel weer terug.

Indri pakte zijn flesje en liet drie druppels van het levenswater op het negende graf vallen. Een wonder geschiedde. Jakopu kwam levend tevoorschijn. Hij knipperde tegen het licht, wreef zijn ogen uit en zei verbaasd: “Indri...waar zijn we?”

Maar Indri was al bezig bij het andere graf. Het duurde niet lang of ook Jusu stond daar, bleek en verbaasd, maar levend. Ze omhelsden elkaar.

“Hoe komt het dat ze jou niet gedood hebben?”, vroeg Jakopu. “Heb jij niet met ze gedobbeld?”

“Jawel, maar niet op de heenweg. Ik had geluk en heb van ze gewonnen: alles, hun geld, het paleis en zelfs hun leven. En nu heb ik jullie ook terug.”

“Indri!” riep Jusu. “Indri...je zei heenweg. Ben je dan in Ana Bolindo-kondre geweest? Heb je het levenswater?”

Indri knikte. “Nu gaan we vader beter maken.”

Jakopu en Jusu zochten hun paarden op, die goed verzorgd in de stallen stonden. Toen ze halverwege waren, kwamen ze weer bij één van de bolletriebomen, waaronder ze op de heenweg waren gestopt om te rusten en te eten. En daar stond de krabdagu weer.

“Odi, mi konu”, zei de krabdagu tot ieder van hen.

Indri groette vriendelijk terug. Hij was blij zijn vriend weer te zien. Jakopu gaf geen antwoord en ook Jusu groette de krabdagu niet.

“Waarom groeten jullie niet?”, vroeg Indri. “Jullie mogen wel een beetje beleefd zijn tegen deze krabdagu, want zonder hem zou ik gedood zijn, net als jullie. Vader zou het levenswater nooit krijgen en jullie zouden nog in jullie graf liggen.”

“Ja”, bevestigde de krabdagu. “Ik had jullie ook kunnen helpen, maar jullie hebben me weggejaagd.”

Jakopu en Jusu bogen beschaamd hun hoofd.

“Onthoud dit voor jullie verdere leven: een vreemdeling kan een vriend zijn die jij niet kent. Wees dus vriendelijk en hartelijk tegen iedereen”, zei de krabdagu. Daarna verdween hij.

Ze zagen hem pas weer na twee dagen bij de volgende bolletrieboom. Hij keek verdrietig.

“Ik zal jullie niet meer zien, maar ga in vrede. Jullie zullen veilig thuiskomen en jullie vader zal beter worden.”

De broers dankten hem voor al zijn hulp. Jakopu stootte Indri aan en vroeg zacht. “Kunnen we niets voor hem doen? Hij ziet er zo bedroefd uit.”

Indri vroeg aan de krabdagu of ze iets voor hem konden doen.

“Misschien”, antwoordde de krabdagu.

Er kwam iets van hoop in zijn ogen en hij leek iets menselijks te hebben. ‘Hij was een prins’, dacht Indri.

De krabdagu wendde zich tot Indri. “Als u uw vader geholpen hebt, kom dan op de eerste nacht na volle maan met het levenswater naar deze bolletrieboom”, zei hij. “Misschien...” Hij maakte de zin niet af.

“Ik zal eraan denken”, zei Indri zacht. Toen namen ze afscheid.

Thuis werden de drie broers met grote vreugde ontvangen. Ze moesten alles

vertellen, maar eerst hielp Indri vader. Voorzichtig druppelde hij wat levenswater in vaders ogen. Het volgende ogenblik kon vader weer zien. Alles zag hij: Indri, zijn vrouw Mila, Jakopu en Jusu, zijn eigen huis, de velden en de palmbomen. Wat een blijdschap was er in huis! Ze gaven een groot feest en van verre kwamen familieleden en vrienden.

Het was laat in de avond toen de laatste gasten vertrokken. De familie keek ze na. De maan stond vol en rond aan de hemel. De bladeren van de bomen glansden als zilver in zijn licht. De volgende dag zadelde Indri zijn paard. Als hij flink doorreed, zou hij 's nachts met het flesje levenswater bij de bolletrieboom kunnen zijn.

Het broodje pom smaakte;

ik maak geen reclame,

o nee, maar het smaakte.

Daar schuin tegenover warenhuis Kersten,

in die broodjeswinkel, weet je wel,

een ingang aan de Steenbakkerijstraat;

je kunt gewoon door de winkel lopen,

naar de Domineestraat.

Ik stond in die hoek te smullen

en hoorde plotseling geritsel;

keerde me om.

Waar kwam die hond opeens vandaan?

Uit de Steenbakkerijstraat... een hond?

'k Zag nog net twee gestrikte vlechtjes

wegduiken in de Domineestraat,

kauwend op het stukje brood

uit de afvalbak in die hoek.

Het leven van een Leesgierigaard





EEN BOEK BRENGT JE NAAR PLAATSEN
IN DE WERELD WAAR JE NOOIT
BENT GEWEEST.

HET BRENGT JE NAAR WERELDEN
DIE NIET BESTAAN.

MAAR JE HERKENT DE MENSEN DIE IN DIE
VERRE PLAATSEN EN VREEMDE WERELD WONEN.

HET LAAT JE ZIEN DAT HET MENSEN
ZOALS JIJ EN IK ZIJN.
IK HOU ERVAN OM TE REIZEN
VANUIT MIJN BED.

HET IS EEN LIEFDE DIE WE DOOR KUNNEN
GEVEN AAN ONZE KINDEREN.

BOEKEN GROEIEN NET ALS BABY'S.

EERST ZIJN ZE KLEIN MET WEINIG
WOORDEN EN VEEL GEBAREN.



DEZE REIZEN DEELDE IK MET
DE MENSEN DIE IK LIEFHAD.

SAMEN GINGEN WE NAAR
FANTASIEWERELDEN OF
GEBEURTENISSEN VAN
VROEGER.

VAN GRIMMIGE VERHALEN
TOT LIEVE SPROOKJES,
BOEKEN MAAKTE ONZE
LIEFDE STERKER.

WE VOELDEN DAT WIJ OOK
LANG EN GELUKKIG ZOUDEN LEVEN.

VAN KLEIN TOT GROOT,
NIEMAND IS TE OUD OM TE LEZEN.

SOMMIGE MENSEN LEZEN MINDER.
ZE WILLEN KLEINE BOEKEN MET GROTE LETTERS
EN VEEL PLAATJES
- MAAR DAT IS OOK GOED.

SOMMIGE MENSEN HEBBEN GENOEG AAN
DRIE BOEKJES IN EEN BOEKENKAST.

MAAR ANDEREN,
ZOALS IK,
ZIJN LEESGIERIG EN
HEBBEN MEER NODIG.

MAAR GAUW WORDEN ZE GROTER
EN HEBBEN ZE ZOVEEL TE ZEGGEN.

ONZE VERZAMELING EINDIGT NIET, ZELFS NIET
ALS ONZE OGEN TE WAZIG ZIJN OM TE LEZEN.

EN WANNEER WIJ ER NIET MEER ZIJN,
WORDEN ONZE BOEKEN DOORGEGEVEN.

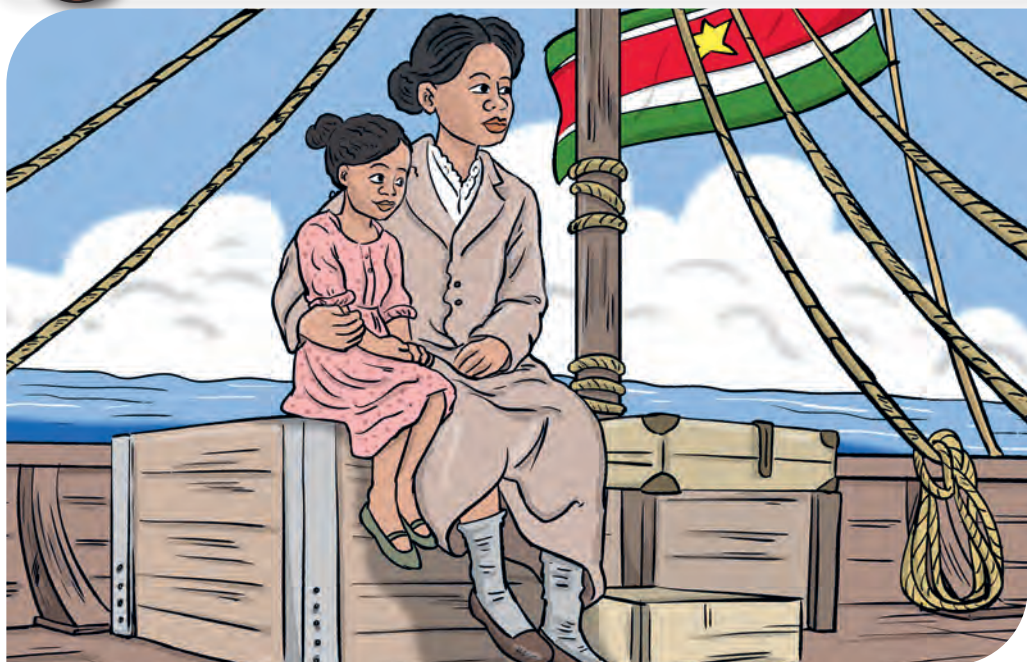
MISSCHIEN AAN VREEMDEN, MAAR VOORAL AAN ONZE KINDEREN.



BOEKEN HEBBEN KENNIS, BOEKEN ZIJN GESCHIEDENIS.
BOEKEN ZIJN RIJKDOM.

EN HET IS GOED OM DIE RIJKDOM TE HEBBEN,
ZELFS WANNEER JE NOG TE JONG BENT OM TE LEZEN.

JA JA,
OPA JAMIL.
U PRAAT
VEEL!



Dit verhaal uit de geschiedenis gaat over de jongen Yaw, die gewerkt heeft voor de Duitse biologe Maria Sybilla Merian. Zij woonde al jaren in Amsterdam, toen ze in 1699 besloot met haar dochter Dorothea naar Suriname te gaan. Het was in die tijd zeer ongewoon dat vrouwen alleen zo'n gevaarlijke reis ondernamen, maar Maria Sybilla wilde tropische insecten bestuderen en was vooral geïnteresseerd in de gedaantewisseling van vlinders. Ze was ook een kunstenares, die prachtige tekeningen en schilderijen maakte van insecten, dieren en bloemen. De vrouwen woonden twee jaar in Suriname, waarvan een groot deel op de verlaten plantage La Providence aan de Surinamerivier. Na terugkeer in Amsterdam maakte Maria Sybilla Merian een boek dat wereldberoemd werd. De titel was 'Over de Voortteling en wonderbaarlijke verandering der Surinaamse insecten'. Het boek werd de basis voor de wetenschap Entomologie (insectenkunde) en is in veel talen vertaald. Tot op heden worden wereldwijd tentoonstellingen georganiseerd over het werk van Maria Sybilla Merian; in het Surinaams Museum voor het laatst in 2009.

Yaw

Een haan kraaide. In een klein hutje werd Yaw wakker. Waar was hij? O ja, in een vreemde hut op een vreemde plaats. Naast hem op de vloer sliep zijn moeder, terwijl zijn zusje Amba opgekruld tegen ma aan lag. Yaw wreef in zijn ogen. Hij wilde kijken en zien hoe de plek eruitzag, maar het was nog donker. Toch wist hij dat het al ochtend was, want hij had een haan horen kraaien en hij hoorde het gekwinkeleer en gekwetter van vogeltjes. Waar was hij en wat ging hier gebeuren?

Tot gisteren wist hij goed wie en waar hij was. Hij was een jongen van tien jaar en samen met zijn moeder en zusje woonde hij op een suikerplantage. Ze sliepen 's nachts in een klein hutje in het slavendorp net zoals alle andere slaven van de plantage. Want dat waren ze: slaven. Zijn moeder had hem dat verteld. De zwarte mensen op de plantage waren slaven. Ze moesten werken voor de witte plantagemeester.

De plantage was een suikerplantage. Alle grote mensen werkten. Sommige mannen en vrouwen werkten op de rietvelden, anderen in het pershuis of kookhuis. Enkele mannen werkten in een timmerloods. Dat werken was van 's morgens vroeg tot laat in de middag en soms zelfs de hele nacht door. Op de plantage werd suiker gemaakt. Dat begon met het planten van riet op de velden. Als het riet rijp was, werden stengels gekapt en naar het pershuis gebracht, waar ze door een grote pers gingen. Daarna werd het suikerrietsap in grote ijzeren pannen gekookt. Wanneer de suiker klaar was en werd weggebracht met de boot, dan was er soms een dag dat de grote mensen niet hoefden te werken.

Baby's werden overdag bij hun moeders op de rug gebonden en gingen zo mee naar het veld of een andere werkplaats. Kleine kinderen waren overdag bij Kwasiba, een oude vrouw. Een enkele keer gingen mannen jagen in het bos en dan kwamen ze terug met een geschoten pingo of pakira. Het wild werd schoongemaakt, een man sneed het pingovlees in grote stukken en het werd gebarbakot. Die dag werd er op een groot vuur veel eten gekookt; alle mensen keken blij, lachten en maakten grapjes, zaten 's avonds bij het vuur en vertelden tori. Kinderen vielen in slaap op de grond naast hun ouders. Yaw probeerde altijd om niet te slapen, maar te luisteren naar die tori.

Yaw was met zijn tien jaar al groot genoeg om ook te werken. Elke morgen

vertelde een basya wat hij die dag zou moeten doen. Soms moest hij met de grote jongens mee om gras te snijden voor de koeien en paarden. Op andere dagen moest hij naar de stal, daar helpen schoonmaken en een enkele keer hoorde hij 's morgens dat hij op die dag in de timmerloods moest gaan bezemen en opruimen. Het liefste hoorde hij dat hij bij Ta Yusu in het botenhuis moest helpen. Ta Yusu was al oud. Hij moest zorgen dat de boot van de masra altijd schoon en mooi was en hij moest ook de pondo, de sleepboot, schoonmaken wanneer die terug was van foto, waar de suiker naartoe werd gebracht.

Yaw had nooit meer gezien dan de plantage waar hij woonde, maar hij hoorde zo vaak over foto. Hij wist dat foto een plaats moest zijn met veel grote huizen, waar grote boten van heel ver kwamen om de suiker te halen. Ta Yusu had een mank been waardoor hij haast niet kon lopen en zijn handen waren van binnen helemaal vereelt. Maar bij hem werken was fijn; hij gaf Yaw een lap om te wassen en te poetsen. Soms, wanneer de boten al helemaal piekfijn schoon waren, kreeg Yaw een hengel en gingen ze met zijn tweetjes op een plekje aan de waterkant zitten hengelen. En dan vertelde Ta Yusu! Hij vertelde over het grote land waar de zwarten vandaan kwamen; het grote land Dahomey ! Daar had Ta Yusu vroeger gewoond met veel andere zwarte mensen, een land waar ze vrij waren, mochten doen wat en hoe ze wilden. Yaw hoorde hoe Ta Yusu en zijn vrienden op jacht gingen, hoe ze daar leefden, altijd blij, zingen, dansen, muziek maken, alles mooi en goed totdat... ja, totdat witten waren gekomen en ze hadden gevangengenomen. Op stinkende, grote boten waren ze over een groot water na wekenlang varen naar dit land gebracht waar ze moesten werken voor de witten. Want zo was het; alle zwarte mensen moesten op plantages werken voor witten. Wie niet werkte of te weinig werkte, werd vreselijk gestraft.

“Luku bun nanga wan bakra”, zei Ta Yusu heel vaak. “Bakra no musu si yu! Efu yu si wan bakra, mi boy, lon go kibri!”

Dat zei ma ook altijd. Ze zei dat hij later hard zou moeten werken, net als al die anderen, maar hij moest dan wel ervoor zorgen dat hij braaf deed wat de bakra wilde, want anders zou hij gezweept worden of nog erger, er werd een hand of been afgekapt. Ma kwam ook uit dat grote land van ver weg, maar ze kon zich er niet veel meer van herinneren. Ze was nog maar een klein meisje toen ze met haar moeder was gepakt en uit haar dorp was weggevoerd en in de grote boot was gegooid. Ma werkte niet op het veld zoals veel vrouwen, ze werkte in

de kukru. Daar moest ze meehelpen om het eten te koken voor bigi masra. Die masra woonde met bigi misi in het bigi oso, het plantagehuis. Yaw had die misi nog nooit gezien. Soms hoorde hij ma en de andere vrouwen fluisteren dat ze ziek was. Hij wist dus niet hoe een witte vrouw eruit zag.

Er waren twee witte masra. De bigi masra van de bigi oso en een andere witte masra die sliep in een kamer boven de timmerloods. De masra van de timmerloods zei waar mensen moesten werken en hij had altijd een geweer en een zweep bij zich. Hij was dikwijls op het veld wanneer de mensen werkten. Wie even niet werkte, kreeg meteen een paar zweepslagen. Yaw was doodsbang voor hem en hij hoopte dat hij nooit dichtbij die man hoefde te zijn.

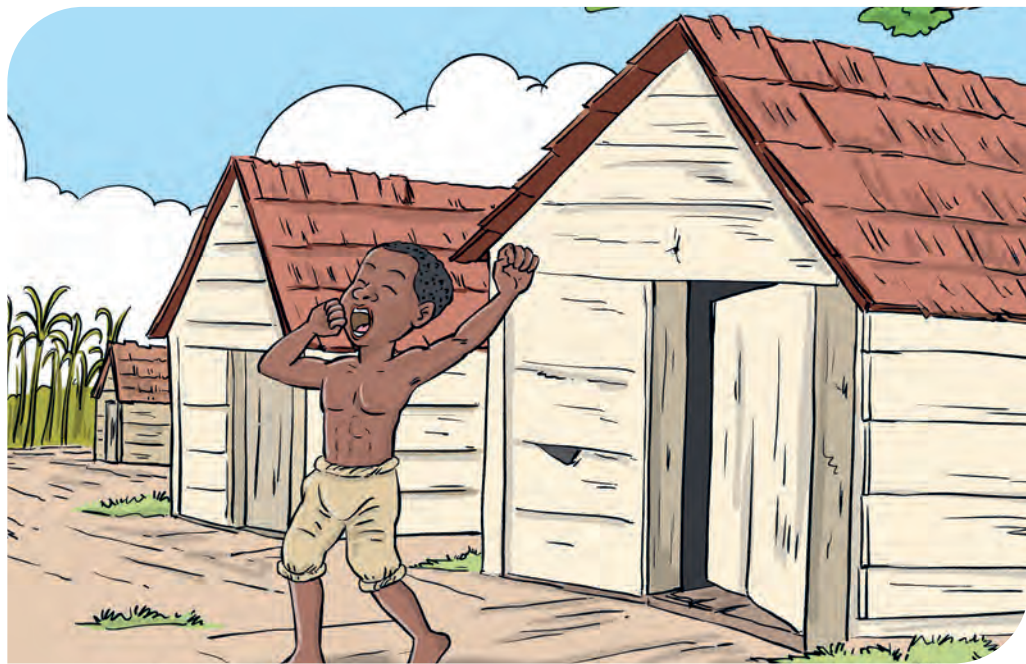
Maar gisteren was alles opeens anders. Hij was bij Ta Yusu in het botenhuis geweest, toen bigi masra kwam en achter hem ma en een andere vrouw die een baby op haar rug gebonden had. De twee vrouwen hadden elk een mand op het hoofd en ma had nog een bundeltje in de hand. Amba liep naast haar met ook een klein bundeltje. Ze gingen allemaal in de boot en ma zei tegen Yaw dat hij ook moest instappen. Ta Yusu bleef op de steiger staan en keek naar de stuurman en zes roeiers die in de boot gingen. De bigi masra ging zitten op de stoel onder het dak. De roeiers roeiden en de boot voer weg.

Dit was de eerste keer dat Yaw en Amba in een boot zaten en ook de eerste keer dat ze die masra van zo dichtbij zagen. Amba verschool zich helemaal achter ma, maar Yaw keek stiekem naar die witte man die er zo raar uitzag met zijn bleke huid. Ze zaten heel lang in de boot en de zon was fel. Ma had hem en Amba een pangi gegeven om zich te bedekken.

De zon begon al te zakken toen de boot eindelijk stilhield bij een plantage waar de steiger oud en vermolmd was. Allemaal moesten ze uitstappen. Vanaf de steiger zagen ze een laantje met palmbomen en een zwarte vrouw kwam ze tegemoet. Ze maakte een lichte kniebuiging voor bigi masra en ging hem voor naar het huis. Bij het huis ging bigi masra de trap op en de twee vrouwen met Yaw en Amba liepen met de vrouw naar de achterkant van het huis. Daar moesten ze wachten.

Na een tijd riep de masra vanaf de veranda dat ma en die vrouw naar boven moesten komen. Yaw en Amba wilden ook het trapje oplopen, maar de vrouw beduidde ze dat zij beneden moesten wachten. Ze hoorden dat er op de veranda van het huis gepraat werd en na een tijdje kwamen de vrouwen weer naar beneden.

Nu kregen ze elk een stukje cassavebrood. De vreemde vrouw bracht ze naar een huisje. Het was ondertussen al bijna donker. Naast de deur van het huisje was een kruik. Ze kregen daaruit een kalebasje water. Ze gingen naar binnen en ma zei dat ze op de vloer moesten gaan liggen en slapen. Yaw wilde vragen waarom ze in een vreemd huis moesten slapen en of ze nu hier moesten blijven, maar hij kreeg geen kans want ma sprak aldor met die twee andere vrouwen en tenslotte viel hij in slaap. En nu was hij wakker in een vreemde hut op een vreemde plaats!



Een nieuwe woonplaats

Ma en Amba sliepen nog. Zachtjes kroop Yaw naar de deur van het hutje en ging naar buiten. Hij hoorde vogeltjes roepen en zag een stondoifi opvliegen. Hij rook ook iets bekends. Hij haalde nog eens diep adem; ja, dat was de geur van rijpe guave. Niet ver van de hut groeide een guaveboom en die hing vol vruchten. 'Er wonen hier zeker geen kinderen', dacht Yaw, 'die zouden al die vruchten allang hebben opgegeten.' De grond was ook bezaaid met vruchten, sommige al half verrot. Mocht hij plukken? Hij wist het niet. Voor alle zekerheid plukte hij niet, maar zocht op de grond naar vruchten die nog niet helemaal geel en zacht waren, want rijpe guave zat altijd vol vieze, witte wormpjes. Hij vond drie die er nog goed uitzagen en ook stevig aanvoelden. Terwijl hij die gretig opat, zag hij dat er een eindje verder ook een kersenboom was, waarvan de rode vruchtjes naar hem lonkten.

Hij was net bezig kersen op te rapen, toen hij ma's stem hoorde. Amba was ook al opgestaan. Ze moesten met ma mee naar de waterkant.

De boot lag nog bij de steiger. Twee roeiers sliepen in de boot en twee sliepen op de steiger. Ma ging met de kinderen het water in. Ze beval Yaw om zich goed schoon te wassen en zelf nam ze Amba onder handen. Die werd geschuurd alsof ze een pot was die moest gaan glimmen. Ma waste zichzelf ook en sloeg een pangi om. Daarna deed ma hun elk ook een pangi om. Tevreden keek ze naar de kinderen die fris gebaad naast elkaar stonden met hun pangi om. Ze zei: “Kon, wi o si den misi!”

Yaw vroeg zich af wat ze bedoelde. Hij wist dat er op de suikerplantage een misi woonde, maar die kreeg hij nooit te zien. Wie waren die misi van dit huis en waarom moesten hij en Amba ze gaan zien? Ma liep al. Hij kon niets anders doen dan achter haar aan te gaan. Ma klom de trap aan de achterkant van de bigi oso op, aarzelend gevolgd door Yaw en Amba.

Op het grote achterbalkon van het huis zaten een oudere en een jonge witte vrouw in grote stoelen. De jonge vrouw stond op en kwam ze tegemoet. Ze had een vriendelijke lach op haar gezicht.

Yaw en Amba zagen voor het eerst witte vrouwen. Amba werd bang. Haar lip trilde alsof ze wilde huilen, maar ma siste “tantiri”. Yaw was niet bang. Al waren ze wit, hij wist meteen dat dit vrouwen waren. Dat zag hij aan hun gezicht en ook aan hun lichaam, al waren de vrouwen van top tot teen bedekt met lappen stof. Dat waren hun kleren. Net als de witte mannen anders waren dan de zwarte mannen, waren deze witte vrouwen ook anders dan de zwarte vrouwen. Hij vond ze beslist niet mooi. Die oude vond hij zelfs lelijk; vooral omdat ze ook nog een rare, ronde doek op haar hoofd had.

Er was nog een andere vrouw. Zij had lang glimmend haar dat in een vlecht op haar rug hing. Ze had een pangi om. Yaw wist dat zij een Inheemse was. Er kwamen wel vaker Inheemsen naar de plantage. Zou zij een slavin van de witte vrouwen zijn?

Die twee witte vrouwen zeiden heel wat tegen ma, die af en toe knikte en “ja misi” zei. Yaw verstond bijna niets van wat ze zeiden. Hij vroeg zich af of zijn moeder ze wel verstond, want die vrouwen spraken zo raar.

Maar toen zijn moeder op hem en Amba wees en “Yaw” en “Amba” zei, begreep hij dat die vrouwen hadden gevraagd hoe ze heetten. Hij hoorde het woord

kukru. Hij zag dat ma knikte. Zou ze naar de keuken gaan? Ja, ze draaide zich om, pakte Amba bij de hand en liep het trapje af.

Yaw liep ook naar de trap, maar toen zei de oude witte vrouw: “No Yaw. Yu tan dyaso.”

Yaw schrok. Hij wilde niet blijven. Wat moest hij hier met die witte vrouwen blijven doen. Hij wilde met zijn moeder mee, maar de witte vrouw lachte vriendelijk en zei: “Kom maar!”

Ze legde haar hand op zijn schouder en bracht hem naar binnen. Hij stond nu in een kamer! Yaw had nog nooit een bigi oso van binnen gezien. Verbaasd keek hij om zich heen. Wat was dat? Wat waren al die dingen? De Inheemse vrouw kwam erbij. Ze had een emmer met water en een lap en wees hem hoe hij de lap moest nat maken, uitwringen en met die vochtige lap vegen over alle grote en kleine voorwerpen. Ze bleef staan kijken tot ze vond dat hij het goed deed. Daarna ging ze weg. Af en toe kwam ze terug om te kijken hoe ver hij met het werk was.

Hij was een hele tijd bezig met allerlei voorwerpen die overal in de kamer stonden. Toen dat klaar was, bracht de vrouw een emmer schoon water en een grotere lap. Ze liet hem zien hoe hij nu met de natte lap over de vloer moest vegen. Het was een beetje als het schoonmaken van de boten bij Ta Yusu. Maar hier moest hij op zijn knieën over de vloer kruipen. Na een tijdje begonnen zijn knieën pijn te doen van het lang geknield gaan.

Eindelijk was hij bij het einde van de kamer. Hij stond op om de bank, die er stond, opzij te schuiven. Er lag veel stof en toen zag hij een spin vanachter de bank komen. Die moest hij natuurlijk dood trappen. Net wilde hij dat doen of daar was opeens die oude witte vrouw, die hem bij de arm pakte en riep: “No, no!”

Ze had een doekje in haar hand en sloeg daarmee op het insect. Daarna pakte ze hem voorzichtig in de doek op en draaide haar hand met de doek om. Ze bekeek de spin langdurig. Ze leek Yaw helemaal te zijn vergeten. Met de spin nog in de doek in haar hand liep ze langzaam naar een andere kamer waarvan ze de deur dicht deed.

Het was een raadsel voor Yaw. ‘Waarom keek ze zo? Had ze nog nooit een spin gezien?’, dacht hij. ‘Waarom mocht hij die niet doodmaken?’

Hij pakte zijn lap weer op en ging verder met de vloer. Na een poosje ging de deur van de andere kamer weer open. De misi had niets in haar handen. Waar was de spin? Wat had ze ermee gedaan? Opgegeten misschien? Het zou best kunnen, want witte mensen deden alleen rare dingen. Het zou hem niet verbazen als de misi de spin had opgegeten.

Nadat Yaw ook de vloer van het balkon en de trap had gedweild, mocht hij naar zijn moeder in de keuken gaan. Ma had een kalebas met gekookte tayer en zoute vis voor hem klaargezet. Terwijl Yaw at, vertelde Amba dat ze ma had geholpen met groenten plukken en wassen. Ze was al zes jaar en groot genoeg om dit soort werkjes te doen. Nadat Yaw gegeten had, moest hij ma helpen de kukru schoon te maken.

Toen ze klaar waren, gingen ze naar de hut waar ze die nacht geslapen hadden. Toen pas kon Yaw aan zijn moeder vragen wat hij al zo lang wilde weten. Waarom waren ze hier en zouden ze hier blijven? Wie waren die twee vreemde witte vrouwen en wat deden ze hier? Hij had ma nog niets verteld over de spin.

Ma wist niet veel. Het enige dat de bigi masra had gezegd, was dat ze voortaan hier zouden wonen. Ze zouden blijven net zo lang als die twee misi wilden.

“Zie ik die anderen van de plantage dan nooit meer?”, vroeg Yaw. “Wie helpt dan Ta Yusu?”

“Mi no sabi boy, mi no sabi”, antwoordde zijn moeder.



Yaw schildert een bloem

Zes weken later wist Yaw het nog steeds niet. Hij begreep weinig van de plaats waar hij nu woonde. Ta Yusu had ooit verteld dat er veel plantages waren. Overal werd er geplant en werd iets gemaakt en overal werkten veel zwarten. Maar hier werd niets gemaakt. En hier waren ook niet veel zwarten om te werken. De dag nadat hij het huis had gedweild, waren er meer zwarten gekomen: twee mannen, vier vrouwen en nog een grote jongen die Amos heette. Eén van de vrouwen was in de kukru samen met ma. Die andere vrouwen en die mannen werkten niet op velden of in een kookhuis of timmerloods, want die waren er niet. Ze werkten op een grote kostgrond met bananenbomen, cassave en tayer en zorgden voor de koe en de kippen. Er was geen boot en ook geen botenhuis. Er was wel een kleine korjaal, waarin Amos vaak wegging.

Maar vooral ... er was geen witte masra! Hun eigen bigi masra was de volgende dag in zijn boot weggegaan. Hier waren alleen die twee witte misi's en die ingivrouw!! Die oude heette misi Maria en die andere was misi Thea. Waarvoor waren die misi op de plantage? Deden ze iets? Wat deden ze dan?

Yaw wist het niet.

Elke ochtend vroeg moest hij naar het huis gaan, schoonmaken, vegen en dweilen. Die ingivrouw keek of hij het goed deed. Die twee witte misi zag hij niet veel, want ze waren dan in het andere deel van het huis. Hij hoefde niet hard te werken en als hij klaar was, mocht hij bij ma in de kukru gaan en daar kreeg hij eten. Daarna kon hij doen wat hij wilde. Hij had eerst het terrein verkend. Daarom wist hij dat er geen suikerrietvelden waren, geen katoen- of tabaksvelden en ook geen loodsen om in te werken.

Vruchtbomen waren er veel op het erf dichtbij de drie slavenhuisjes. Behalve de guave- en kersenboom, waren er nog een appel-, een sterappel- en een manjaboom. Het was geen manjatijsd en de manjaboom had geen vruchten, maar Yaw at appels en guaves. Hij klom in de sterappelboom en at zoveel sterappels dat zijn lippen op elkaar plakten. Heerlijk! Niemand zei dat het niet mocht! Alleen jammer dat er geen andere kinderen waren. Maar Amos was aardig, die had hem geholpen om een pijl en boog te maken en nu leerde Amos hem schieten. Die misi Maria en misi Thea zag hij nauwelijks, want ze waren meestal in het andere deel van het huis. Wat ze daar deden, wist hij niet.

Vanmorgen had die ingimisi hem een printabezem gegeven en gezegd dat hij het erf moest schoonvegen; alle droge bladeren naar achteren brengen en later de hoop dorre bladeren verbranden. Met de bezem in de hand, zag Yaw even later hoe misi Maria het trapje afkwam.

“Odi misi”, zei hij.

Ze knikte hem vriendelijk toe. “Odi Yaw.”

Ze liep naar de krerekrereplant en bleef daar staan. Yaw zag dat ze geconcentreerd naar de bloemen keek. ‘Waarom keek ze zo lang’, dacht hij. ‘Was er misschien iets daar? Een vlinder of een bij?’

Hij zag hoe ze voorzichtig een paar takjes met bloemen afsneed.

Terwijl ze terugliep, zei ze: “Yaw, kom met je emmer en je lap straks bij me”, en ging naar binnen.

Yaw schrok. Waarom moest hij bij de misi komen? Zou hij straf krijgen? Had hij

soms iets verkeerd gedaan? Toen het erf helemaal schoon was, haalde hij water in zijn emmer en liep de trap op. Op een tree lag één van de bloemen die de misi net geplukt had. Als ik die voor haar breng, zal ze zien dat ik niets fout wil doen, dacht hij.

In huis klopte hij op de kamerdeur, deed de deur open en ging naar binnen. Twee stappen deed hij in die kamer, bleef staan en keek verbaasd om zich heen. Wat was dit?

Aan de muren van de kamer hingen overal opgeprikte vlinders, kakkerlakken, spinnen, kevers en torren. Hij griezelde, maar de misi lachte weer vriendelijk naar hem. Ze had een flesje met de krerekrerebloemen in haar hand.

Ze zei: “O, Yaw! Je bent er!”

“A disi ben fadon”, zei hij terwijl hij haar de bloem gaf.

“Goed, jongen, luku mi e pot en dya,” zei ze, terwijl ze de bloem aannam en ook in het flesje deed.

“Yu o krin dya tu?”

Ze zette het flesje op een lange houten tafel, die tegen de wand stond. Yaw schrok zo erg, dat hij een stap achteruit deed. Op die tafel waren veel glazen potten en in die potten allerlei enge beesten: een slang, leguaan, grote spin, sapakara, kikkers, een kleine kaaiman en zelfs een kwikwi.

Wat was dit? Waarom hield de misi die beesten hier? Wie was deze misi? Deed ze aan bonu? Was ze een tovenares? Hij wilde weg uit die kamer, maar misi Maria hield hem bij de schouder en zei: “Kijk, hier moet je ook stof afnemen. Met je natte lap alle potten schoonmaken en de tafel ook.”

Toen ze zag hoe angstig hij keek, lachte ze weer en zei: “Ze doen je niets, ze zijn al dood! Kijk, ze zijn op sterk water en dat doe ik om ze goed te kunnen bestuderen!”

Hoewel hij niet alles verstond, begreep hij haar toch wel. Hij knikte en maakte zijn lap nat. Ze nam die uit zijn hand en zei: “Goed, maak alles mooi schoon.”

Ze pakte de pot met de slang op en veegde erover. “Yu e si? No frede!”

Ze gaf de fles aan Yaw die hem voorzichtig aanpakte en op de tafel zette. Yaw veegde alle flessen met zijn lap en ook de tafel. De misi keek toe hoe hij het deed. Toen hij klaar was, ging ze op de stoel bij de tafel zitten. Yaw maakte nog een lange bank met grote flessen schoon. Ondertussen keek hij de kamer rond. Overall stonden van die rare dingen. Op een bankje naast de tafel was een houten bak met daarin iets dat niet dood was, want hij zag veel gewriemel.

En wat deed ze met die bloemen? Op tafel lag iets wits. Hij zag haar handen bewegen. Met een stokje in de hand deed ze iets met die bloemen. Hè!!? Dat waren niet de bloemen in het flesje; of toch wel? De misi keek op en zei: “Kijk Yaw; ik schilder die bloem. Ik moet de juiste kleur hebben.”

Hij schudde zijn hoofd, want hij begreep het niet. Met het stokje in de hand gaf misi een paar strekjes over dat witte en daar zag Yaw hoe er een bloem kwam. Nee, hoe kon dat? Nu wist hij zeker dat deze misi een tovenares was. Hij wilde weg, hij wilde niet bij deze bonuvrouw zijn, maar ze wees op het takje met bloemen in het flesje en zei vriendelijk: “Dank je dat je dit gebracht hebt. Wat vind je van de tekening?”

Hij schudde zijn hoofd, want hij verstond het niet echt. Toch begreep hij wat ze gevraagd had en aarzelend antwoordde hij: “Mooi.”

Ja, het was een mooie bloem, net als die echte bloem, maar hoe kon dat? “Kom hier”, zei de misi.

Ze gaf hem dat stokje en zei: “Nou jij! Probeer maar!”

Onzeker keek hij naar het stokje in zijn hand en zag dat er aan de onderkant een kwastje was.

Toen pakte de misi zijn hand vast en bewoog die over dat witte. Hij zag hoe daar ook een bloem kwam.

“Kijk zo schilderen we, Yaw kan het ook”, zei misi Maria.

Yaws mond viel open van verbazing! De misi nam het stokje over en tekende met vlugge streken nog een bloem.

“Zie je wel”, zei ze.

Yaw beseftte dat hij iets nieuws leerde. Gespannen bleef hij kijken naar wat misi Maria deed. Ze schilderde veel bloemen en toen, ja... toen schilderde ze nog iets.

Yaw keek ademloos toe hoe er op dat witte vlak opeens een vlinder bij die bloem was. Oooh! Dit was echt toveren!

Misi stond op, liep naar de muur waarop plankjes met de opgeprikte vlinders en wenkte Yaw om dichterbij te komen.

“Kijk die vlinders. Zijn ze niet mooi?”

“Ja misi, mooi ja”, antwoordde Yaw. Hij keek goed. Waren die ook geschilderd? Nee, dit waren echte vlinders. Maar waarom waren die op een plankje geprikt? Vlinders vlogen toch buiten!!



Misi Maria

Vanaf de dag dat Yaw een bloem had geschilderd, maakte hij dagelijks de werkkamer van misi Maria schoon. Terwijl hij zachtjes met zijn lap de flessen poetste, zag hij hoe ze zat te tekenen en schilderen op een grote plank die ze schuin op haar schoot hield. Als ze 's middags stopte, moest Yaw de verfbakjes buiten bij de put schoonmaken en vers water klaarzetten voor de volgende dag. Want dat was ook zo vreemd; als ze een kleur wilde hebben, dan nam ze iets uit een vreemd doosje, deed dat op een plankje en roerde erin met het stokje en een beetje water. Dan ging ze met dat stokje over dat witte vlak dat ze papier noemde en er kwam een vlinder, een bloem, een beestje, van alles! Wonderlijk hoor.

Nu tekende en schilderde ze ook vruchten, alle vruchten. Op een ochtend had Yaw bij de sapotilleboom een paar mooie rijpe vruchten gevonden. Hij gaf eentje aan misi Maria. Ze kende de sapotillevrucht niet. Voorzichtig brak hij de vrucht open.

“O Yaw, wat mooi, kijk die pitten eens! Zulke prachtige pitten. Het lijken wel edelsteentjes!”, riep de misi blij.

Yaw begreep er niets van. Wat was er nou voor moois aan pitten?

Hij zei: “Misi kan tesi!”

“Wat?”, vroeg ze verbaasd. “Is dit eetbaar?”

Yaw knikte en zei: “Tesi, misi kan tesi!”

Ze proefde een heel klein stukje. Lachend zei ze toen: “Maar dat is lekker! A switi, ay Yaw, a switi!”

Op dat moment kwam die ingimisi binnen. Ze had een stokje in de hand. “Misi, luku san mi feni”, zei ze wijzend op de drie rupsen op het stokje.

Misi Maria klapte blij in de handen.

“Mooi, mooi Nila”, riep ze, “wat goed van je! Poti den dya.”

Ze wees op een bakje naast de tafel en Yaw keek toe hoe ze de rupsen van het stokje in het bakje lieten vallen.

“Maar die bladeren... Pe den wiwiri de, Nila?”, vroeg de misi.

Tegen Yaw zei ze: “Rupsen eten bladeren; ze moeten flink wat eten, dat hebben ze nodig!”

Misi Thea was inmiddels ook in de kamer gekomen en keek naar de rupsen in het bakje.

“Ja, de bladeren, ze moeten voldoende te eten hebben,” zei misi Thea

“Yaw, go teki wan tu wiwiri!”

Yaw ging vlug naar beneden en kwam even later met een handvol bladeren terug. De misi deed die ook in het bakje en zei: “En dan zullen we precies kunnen volgen hoe het gebeurt!”

Yaw vroeg zich af wat er zou gebeuren.

De ingimisi zei glimlachend: “A boy no sabi, misi.”

Misi Maria zei plechtig: “Yu o si fa den woron disi o tron moy moy kapelka!”

“O ten?”, vroeg Yaw verwonderd. Wat hadden die rupsen met vlinders te maken. Was dit weer een toverstreek van misi Maria?

Misi Thea zei: “A no tide. Wakti, yu o si.”

De volgende dag was Yaw vroeg weer in de kamer. Hij keek als eerste in het bakje van de rupsen. Nou, daar was niets te zien. De bladeren die hij had gebracht, lagen nu verwelkt in het bakje en de rupsen zagen er niet uit alsof ze iets ervan hadden gegeten. Misi Thea kwam de kamer binnen. Ze zei dat hij zachtjes moest doen, geen herrie maken want haar moeder was ziek en zou die dag niet uit bed komen. Toen hij de hele kamer had schoongemaakt, keek hij nog eens in het bakje. Die rupsen lagen heel stil. Ze bewogen niet, maar misschien hoorde dat wel zo.

De volgende drie dagen hoefde hij helemaal niet in huis schoon te maken omdat misi Maria nog steeds ziek was en het heel stil moest zijn. Yaw was op het erf bezig en ging met één van de mannen mee naar de kostgrond. Ze brachten twee bossen bananen en een grote zak tayer naar de kukru. Op een middag mocht hij met Amos mee om te gaan hengelen. Amos had zes hengels in de korjaal. Ze gingen een klein stukje de rivier op en sloegen daarna af in een kreek. Amos wist een plekje waar er veel vis was. Het kreekje was smal en het was er donker. Amos legde achter elkaar vier hengels in het water en Yaw mocht twee doen. Amos had gelijk. Meteen gingen de dobbers omlaag. Ze vingen krobias, pataka's en Amos ving zelfs een grote anyumara. Hij moest in de korjaal staan om de vis op te halen. Terwijl Yaw een krobia van zijn hengel haalde, kreeg hij de schrik van zijn leven. Een blauwgroene waterboa lag opgekruld op een dikke tak vlak boven het water. Yaw zag dat de slang heel aandachtig naar hem keek. “Amos luku!”, zei Yaw angstig, maar Amos lachte en zei: “No frede, a si yu keba, ma efu yu no e du noti, a no o du noti!”

Yaw dacht dat misi Maria deze aboma zeker graag zou willen hebben in één van haar flessen. Hij zou maar niet vertellen dat hij dit gezien had, anders wilde ze misschien dat ze die aboma zouden vangen en dat durfde hij niet. ‘Maar het zou toch ook niet kunnen, want ze heeft niet zulke grote flessen’, dacht hij. Dat stelde

hem gerust.

Ze hadden een hele korf vissen toen ze terug gingen. Aan de waterkant naast de steiger maakten Yaw en Amos de vissen schoon. Ma kreeg heel wat en alle mensen, zelfs de misi, konden dagenlang smullen van gebakken en geroosterde vis.

Toen misi Maria beter was, mocht Yaw weer met zijn emmer en lap de werkkamer binnen. Hij ging meteen naar het bakje met de rupsen kijken. Ach, ze waren alle drie dood!

“Misi luku. Den dede!”, zei hij teleurgesteld tegen misi Maria.

Ze keek en zei: “Ja, dat is jammer, maar ik denk dat we ze de verkeerde bladeren hebben gegeven. Ga dit maar wegdoen Yaw. Go trowe! Den wiwiri disi no bun!”

Yaw ging met het bakje naar buiten. ‘Was misi nu boos?’, vroeg hij zich af. Zou hij gezweet worden? Hij had immers die verkeerde bladeren gebracht. Op de plantage zweept de basya je als je iets verkeerd deed. Hier had hij nog niet gezien dat iemand gezweet werd, maar je kon maar nooit weten. Schoorvoetend kwam hij terug met het lege bakje. Hij keek verlegen naar de misi, maar ze was niet boos.

Ze zat aan haar tekentafel en zei: “Yaw, un musu luku bun! Ik denk dat iedere rups zijn eigen specifieke blad moet hebben. Dit waren zeker niet de juiste. We moeten goed opletten wat we doen. Wie een rups vindt, moet meteen het goede blad meenemen.”

Yaw wist precies waar hij mooie rupsen had gezien en op welk blad. Bij de boom met die grote witgele bloemen. Deze misi wist zeker niet dat alle kinderen bang waren van rupsen, omdat sommige je akelig konden branden. Brandwurmen!

Maar als misi van die wurmen hield, zou hij toch een paar gaan vangen! Nadat hij zijn werk had afgemaakt, ging Yaw bij de boom kijken. Ja, daar waren vier van die akelige brandwurmen. Hij plukte wat van die grote bladeren, schoof de rupsen op een blad en bracht die voor de misi. Ze was opgetogen.

“Yaw, prachtig hoor! En is dit het blad?”

“Ja misi, disi bun. A woron e nyan den wiwiri disi.”

Samen met de misi deed hij ze in het bakje en legde de bladeren naast ze. De rupsen begonnen meteen aan de bladeren te knagen.

“Luku! Misi si?”, riep hij triomfantelijk.

“Goed zo!”, zei misi Maria, “en nu moeten we elke dag kijken en opletten! Weet je wat? We gaan ook een paar vlinders vangen. Wil je helpen om vlinders te vangen?”

Yaw keek haar aan. Ze maakte een gebaar met haar arm en herhaalde “Vlinders vangen! Tamara”, en toen wees ze op zichzelf en op hem.

Yaw begreep het. Ze zouden morgen samen vlinders vangen.

“Ja misi”, zei hij. “Ja misi.”

“Goed dan, kon fruku. Yu kan go na oso now!”



Yaw en de vlinder

Heel vroeg de volgende morgen, nog voor de zon op was, wachtte Yaw bij de trap van het huis waarvan alle ramen en deuren nog dicht waren. Misi Maria en misi Thea kwamen de trap af. In de hand hadden ze elk twee lange stokken met op het eind een soort doekje. Over het erf liepen ze naar achteren. Yaw liep achter ze aan, voorbij de slavenhutten, voorbij de stal en de kippen, nog verder gingen ze het bos in. Misi Maria legde haar vinger op haar lippen en fluisterde: “Waka safri.”

Daarna ging Yaw voorop lopen. Voorzichtig om zich heen kijkend, slopen ze verder. Het bos werd dichter en daar zagen ze een blauwe vlinder fladderen bij een grote gele bloem. Misi Thea liet het netje aan de stok op de vlinder vallen en hij zat gevangen. Yaw begreep nu hoe vlinders gevangen werden. Misi Thea had ook een houten kistje met een deksel van gaas en daarin ging de vlinder. Het was niet makkelijk om vlinders te vangen. Ze slopen heel voorzichtig naar de plant, maar vaak was de vlinder al weer weg voordat het netje erover was gevallen.

“Vlinders zuigen de nectar uit de bloemen”, zei misi Maria, “daarom fladderen ze van bloem tot bloem. Ze brengen dan ook stuifmeel over van de ene bloem naar de andere. Dat is een kringloop van de natuur.”

De vlinders waren ze vaak te snel af, maar toch vingen ze vier vlinders. Toen zag Yaw nog een heel mooie met veel kleuren. Het lukte hem nog die te vangen.

“O, Yaw! Dat is een mooie”, riep misi Thea, “dat heb je knap gedaan!”

Yaw voelde zich heel trots.

Toen ze weer in huis waren, zei misi Maria: “Zo, nu gaan we volgen hoe ze eitjes leggen. O, kijk eens, deze heeft al eitjes gelegd. Kijk hier op dit blad.” Yaw keek, maar hij zag geen eitjes, wel een heel klein knopje op het blad. Misi Maria haalde uit een doosje een rond stuk glas aan een steel. Dat hield ze boven het blad.

“Luku dya”, zei ze.

Yaw keek door het glas naar het blad. Ja, nu zag hij een hoopje kleine ronde bolletjes op het blad. Hé, dit was ook iets wonderlijks. Als je door dat glas keek, werd alles veel groter. Hij hield even zijn vinger eronder. Nu zag zijn vinger eruit als een grote dikke vinger.

“Dit is een vergrootglas”, zei de misi. “Hierdoor zie je alles veel beter.”

Op het blad waarop ze de vlinder had, lag een klein hoopje eitjes.

“So pikin so”, zei Yaw, want hij vond dat maar niets.

Misi lachte en zei: “O Yaw, hier zijn al meer dan honderd eitjes. Goed opletten, hoeveel er uitkomen. De meeste gaan gewoon dood hoor. Laten we nu naar jouw rupsen kijken.”

Ze zagen dat de grote rupsen al aardig wat van de bladeren hadden gegeten en nog steeds aan het eten waren.

“Sst!” Misi Maria deed haar vinger op haar lippen. “Stil, luister goed!”

Ze hield haar hoofd vlak bij het bakje. Glimlachend knikte ze en ook Yaw hield zijn hoofd boven het bakje. Hij hoorde het werkelijk! Je kon de rupsen horen kauwen!

Voortaan keek Yaw elke dag naar de rupsen in het bakje. Na drie dagen zag hij alleen maar zwarte hoopjes.

De misi kwam ook kijken. “Dat is rupsenpoep”, zei ze. “Ze eten veel en poepen ook veel. Dat moeten we schoonmaken, anders gaan ze dood.” Yaw veegde met een stokje de zwarte hoopjes bij elkaar en gooide dat weg. Misi Maria zei: “Als de rups nu op een blad aan de plant zat, zou dit vallen en was het ook mest voor de plant. Zie je, dit is ook een stukje van de kringloop. Werkt de natuur niet prachtig?”

Yaw was zo benieuwd! Elke dag keek hij in de bakjes en zag hoe kleine wormpjes uit een paar eitjes kwamen en hoe die meteen begonnen te eten en iedere dag groter werden. Bij zijn eigen grote rupsen ging het niet zo snel. Hij bracht verse bladeren van de boom waar hij de rupsen gevonden had. De rupsen aten en aten, werden groter en dikker, maar verder gebeurde er niets.

Yaw werd ongeduldig. Zo lang wachten! Na ruim een week was het alsof de rupsen verkleurden en stijf werden. Ze waren nu grijs en werden als een strak doosje. Misi Maria bekeek alles heel aandachtig, soms met het vergrootglas.

“Kijk Yaw, zo wordt de rups een cocon! Ze hebben zich verpopt!”

Yaw dacht dat het maar goed was dat die rupsen nu stijf en hard waren en geen blad meer hoefden te eten, want die boom waar hij hun bladeren plukte, had bijna geen bladeren meer. Alles was door rupsen opgegeten. Wist de misi dat wel? Hij moest haar dat toch vertellen.

“Misi, a bon, ala wiwiri gowe”, zei hij.

Maar de misi zei: “Tan luku, a bon o kisi nyun wan.”

Dagelijks keek Yaw naar de cocons. Helemaal hard en stijf, geen beweging in die dingen. Zou daar een vlinder uitkomen? Misschien vergiste de misi zich, misschien waren die rupsen dood! Hij ging ook bij de boom kijken en na een paar dagen zag Yaw kleine jonge blaadjes aan de takken. Hij zag ook een paar van die grijszwarte doosjes aan takken hangen en wist dat dit cocons waren. Ook helemaal hard en stijf. Elke dag keek hij in het bakje maar na tien dagen was er nog steeds geen vlinder! Hij ging ook kijken bij de boom en raakte één van die cocons aan; het steeltje brak af en het viel op de grond. Voorzichtig pakte hij het

op en zette het op een tak van de boom. Terwijl hij dat deed, hoorde hij geroep vanaf de steiger.

Yaw liep naar de waterkant. Er was een boot gekomen en er stapten mensen uit. Het was de masra.

Yaw ging vlug de trap op. Hij zag misi Thea en zei: “Misi, boto kon, masra kon nanga a boto!”

De masra kwam naar het huis en achter de masra een misi. Dat was de misi van hun vorige plantage. De misi die Yaw nog nooit eerder gezien had. En achter de misi kwam een zwarte vrouw met een witte baby op de arm. O, dus hun misi had een baby! Ze kwamen bij deze misi op bezoek.

Yaw hoopte vurig dat ze niet waren gekomen om ma met hem en Amba terug te halen, want hij was heel graag hier. Deze plantage maakte geen suiker of iets anders en ze hoefden niet hard te werken en hier leerde hij zoveel nieuwe dingen, zoals een rups die een cocon werd waaruit een vlinder zou komen.

Yaw zag hoe de roeiers van de boot twee kisten en zakken naar het huis brachten en op de voorgalerij zetten.

Hij wilde helpen en vroeg: “Misi, mi kan tyari disi insey?”

Misi Thea antwoordde: “Nee Yaw, yu kan libi ala. Yu kan go na oso!”

Hij begreep dat hij die dag niet meer in huis gewenst was.

De volgende dag ging Yaw voor zijn dagelijks werk naar het huis. Hij ging door de achterdeur naar binnen en naar de werkkamer vanwaar hij de misi en de masra hoorde praten op de voorgalerij. Mocht hij vandaag wel hier zijn? Hij wist het niet.

Hij keek in het bakje met de cocons. Zag hij beweging? Ja, bij die grote, die dikste, was het alsof hij iets zag bewegen in het midden. Hij maakte zijn lap nat en begon de flessen op de bank schoon te vegen, maar hij ging toch telkens kijken bij de cocons. Ja, die grote grijze; bij die was het alsof er een klein barstje in het midden was en wat was dat...? Hoorde hij iets? Gespannen bleef hij kijken en luisteren. Ja, het was net alsof iets scheurde..., srrr, srrr, de cocon brak open! Toen aan de achterkant..., eerst pootjes, en dan een lijfje..., een vlinder met

dichtgeklapte vleugels.

Ze was even stil en toen was het alsof ze zich schudde en de vleugels opensloeg. De vleugeltjes glommen alsof ze nat waren. Ademloos keek Yaw toe. Wat was dat prachtig! De vlinder hipte even en fladderde met de vleugeltjes. Toen vloog ze en kwam zitten op Yaws arm. Wat een mooie vlinder; blauw, groen, geel, zoveel kleuren. Dit was zijn vlinder! Ze kende hem, daarom kwam ze zitten op zijn arm. Zo mooi, zo prachtig! En deze mooie vlinder zou misi Maria straks op een plankje prikken. Nee, dat mocht niet. Zijn vlinder moest buiten vliegen. Ze moest kunnen fladderen van de ene naar de andere bloem, buiten in de zon.

Op zijn tenen liep Yaw naar buiten, door de achterdeur, het trapje af. De vlinder bleef zitten op zijn arm. Beneden op het erf hield hij zijn andere hand als een scherm boven haar en liep vlug over het erf, naar achteren, het bos in. Bij een plant met bloemen haalde hij zijn hand weg en gaf met een vinger een tikje aan het lijfje. Meteen vloog ze op en zag hij haar even later bij een bloem. Wat was ze mooi! Ze fladderde weer op en kwam naar hem toe. Ze zat even op zijn voorhoofd. Hij voelde zich vreemd. Het was net alsof de vlinder hem kwam groeten.

“Adyosi vlinder, waka bun!”, fluisterde hij.

Nu vloog de vlinder omhoog. Haar vleugels schitterden in het zonlicht. “Frey gowe vlinder, frey gowe!”, fluisterde Yaw, terwijl hij haar nakeek.

Hij draaide zich om en liep weg. Hij ging terug naar de bigi oso. Wat zou de misi zeggen als ze de lege cocon zag en geen vlinder? Ze zou hem vragen of hij de vlinder had zien uitkomen en of hij wist waar die vlinder was. Niemand had hem in die kamer gezien en niemand had hem zien weglopen met de vlinder op zijn arm. Als de misi zou vragen waar de vlinder gebleven was, zou hij zeggen: “Mi no sabi, misi. Mi no sabi!”



VOLGENDE DAG...



SANTOUSHA
E TEKI NETI LEKI
DEY.

MAAR
WAAROM ZIT JE
ZO VAAK AAN DIE
TELEFOON?

BOY,
DUS...

...IK KAN
NIET EENS MEER
SLAPEN ZONDER EERST
NAAR EEN YOUTUBE VIDEO
TE KIJKEN.

MAAR DAN
ZIE JE EEN AANTAL
VIDEO'S WAARNAAR JE
OOK GAAT KIJKEN.

 YouTube

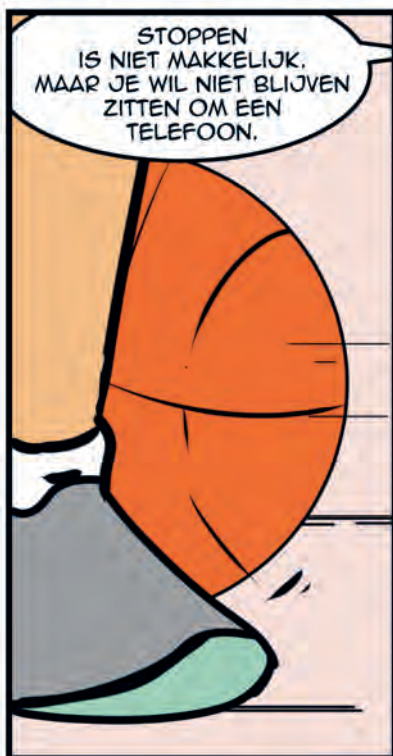
FACEBOOK
HEEFT SOMS EEN
SPAN TORI. IK WIL NIET
OP SCHOOL KOMEN EN DE
ENIGE ZIJN DIE ER NIETS
OVER WEET.

IK KAN
NIET ZONDER M'N
TELEFOON...

KIJK, WE
WILLEN ALLEMAAL
KUNNEN MEEPRATEN.

MAAR SOMS
MOET JE JEZELF
AFVRAGEN:

WAT KOOP
JE ERVOOR?

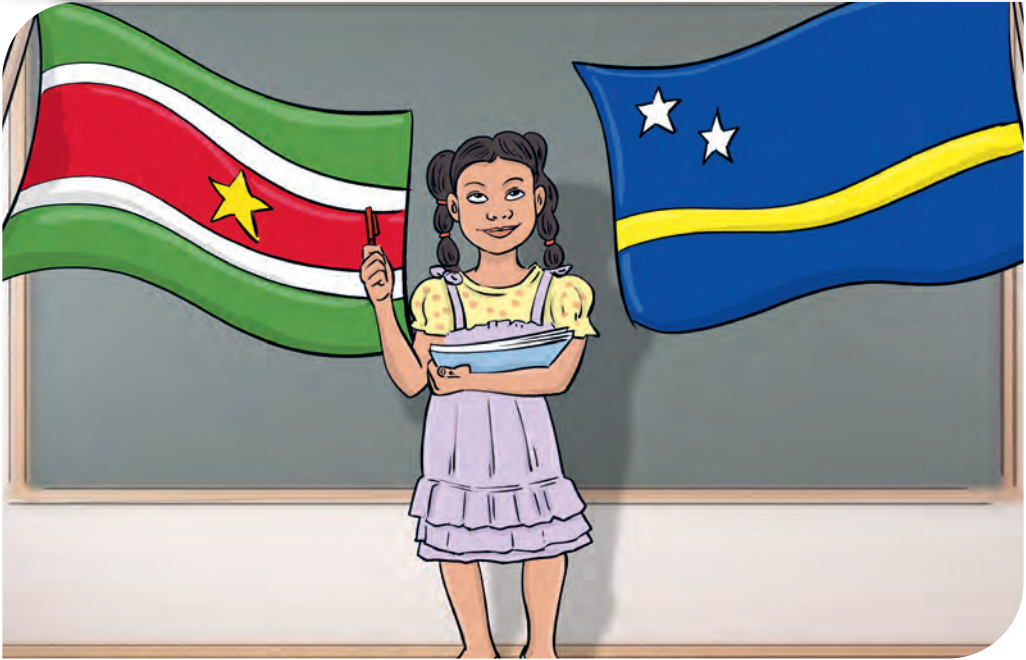




MOOI, SANTOUSHA!
LAAT ME EEN FOTO VOOR
JE MAKEN. WAAR IS JE
TELEFOON!

THUIS
GELATEN!

HEB 'M
NIET ALTIJD
NODIG.



Tesla is 11 jaar en zit in leerjaar 7 van de St. Gertrudisschool. De moeder van Tesla is bij de geboorte van Tesla overleden. Vorig jaar is papa getrouwd met Nadine. Nadine komt uit Curaçao en spreekt graag Papiamentu. Papa Jason vindt het echter belangrijk dat zijn dochter en zijn vrouw goed Nederlands spreken. Tesla vindt het niet zo leuk een stiefmoeder te hebben. Ze weigert Nadine 'mama' te noemen. Papa Jason hoopt dat het beter zal gaan als ze samen op vakantie naar Curaçao gaan.

Nadine: "Tesla, yu, bo ta kansa mi."

Papa: "Nederlands Nadine!"

Nadine: "Tesla, kind, je maakt me moe."

Tesla steekt haar tong uit naar Nadine.

Papa: "Tesla, dit is geen grap. Lopen! Nu!"

Tesla: "Ik heb mijn koffer al, ik kom".

Tesla trekt snel haar trekkoffertje achter zich aan. Papa Jason wacht onderaan de hoge trap naar het vliegtuig.

Papa: "Geef me je koffer, dan help ik je wel."

Tesla volgt Nadine die al naar boven loopt. Papa komt achter haar aan.

Stewardess: "Welkom aan boord van vlucht PY 729 met bestemming zonnig Curaçao."

Nadine: "Hier is onze rij. We zitten allen naast elkaar. Jij mag bij het raam zitten, yu."

Tesla vindt het geweldig om bij het raam te mogen zitten, maar dat wil ze niet aan Nadine laten merken. Ze haalt zogenaamd ongeïnteresseerd haar schouders op en schuift snel in de bank.

Tesla: "Oké, als jij dat zegt."

Nadine: "Gezellig, dan kom ik naast je zitten."

Papa Jason doet de bagage in het bagagerek boven hun hoofd en neemt plaats op de laatste van de drie stoelen. Hij zit aan het gangpad. Na een korte veiligheidsinstructie, stijgt het SLM-toestel op en verlaat Surinaamse bodem, op weg naar Curaçao. Na drie uren vliegen ziet Tesla ver beneden zich kleine stukjes land in het blauwe water. Nadine wijst ernaar.

Nadine: "Wak. Aki Tesla."

Papa: "Nederlands Nadine!"

Nadine: "Kijk daar Tesla. We zijn er bijna. Dat daar in de verte is mi dushi Korsow, mijn geliefd Curaçao."

De piloot zet de landing in. Ze zijn er!

Stewardess: "Bon bini na Korsow! Welkom op Curaçao. We wensen u een fijn verblijf en veel plezier tijdens het carnavalsfeest."

Carnaval wordt op Curaçao groots gevierd.

Nadine: "Jullie gaan genieten, yu. Ik zeg je, je gaat niet terug willen naar Suriname

wanneer deze reis voorbij is. Vandaag gaan we eerst onze tassen zetten bij mijn mami en papi. Daarna gaan we naar het strand. Vanavond gaan we naar Saliña om te kijken naar de mooie auto's en te genieten van de muziek op straat. Bini yu, Kom op, ik heb er echt zin in!"

Papa Jason moet lachen om het enthousiasme van Nadine.

Papa: "Kom Tesla, Nadine staat te trappelen om ons haar eiland te laten zien. De vakantie is begonnen."

Buiten het vliegveld staat de moeder van Nadine, mami, al te wachten. Ze geeft hen een stevige brasa en binnen no time zoeven ze door het verkeer, op weg naar haar het huis van mami en papi.

Mami: "Papi is thuis gebleven, want hij maakt een lekkere carni stoba voor je klaar."

Nadine: "Hmm..., papi's stoofschotel is de heerlijkste in de wereld. Carni stoba is een stoofschotel met vlees erdoor. Zalig."

Mami: "Ja, en we eten het met funchi."

Tesla: "Wat is funchi?"

Papa: "Dat is wat de meeste Antillianen eten in plaats van rijst. Het is een stevige massa van gekookt maismeel. Mami, klopt het dat het van zichzelf weinig smaak heeft?"

Mami: "Ja Jason, bon bon, heel goed. Funchi heeft van zichzelf weinig smaak. Daarom is het heel geschikt om met de stoofschotel gegeten te worden."

Tesla: "Ik kan niet wachten. Mijn buik knort al. Die stoba klinkt lekker"

Nadine: "Stoba... Je eerste woordje in het Papiamentu, yu. Netjes!!"

Tesla voelt zich erg trots. Ze gaat haar best doen zoveel mogelijk woorden te leren. Dan kan ze thuis haar vriendinnen tonen dat ze echt naar Curaçao geweest is. Na een hartelijk welkom door papi, gaan ze aan tafel. De radio staat aan en ze horen de omroeper spreken over de tambú.

Mami: "Dat mogen jullie niet missen."

Papa: "Ik heb ervan gehoord.

Tesla: "Waarover hebben jullie het?"

Nadine: "Tambú is de naam van het soort muziek dat je nu op de radio hoort. Het komt vooral voor op Curaçao, Bonaire en Aruba."

Tesla: "Ik hoor mensen klappen."

Nadine: "Ja, klappen met de handen en stampen met de voeten horen bij de tambú. Tambú is muziek van de slaven geweest. Het was hun eigen geheimtaal in Papiamentu. De shon of slaveneigenaar, vaak een blanke, begreep dan niet waar ze over spraken. Net zoals ze in Suriname Surinaamse muziek en odo's gebruikten."

Na de lunch maken Nadine, papa Jason en Tesla zich gereed om naar het strand gaan. Nadine heeft het buurmeisje Titi, meegevraagd. Titi is 11 jaar en zij en Tesla zijn meteen dikke vriendinnen.

Titi: "Tesla, warda un ratu."

Tesla: "Titi, ik versta je niet!"

Titi: "Jij bent op bezoek in mijn land, dan moet je mijn taal leren. Ik zei warda un ratu, dat betekent wacht even."

Tesla: "Warda un ratu, warda un ratu... oké, leer me meer."

Titi lacht.

Titi: "Bo kabes no ta bon"

Tesla: "Bo kabes no ta bon."

Nadine: "Titi! Wat leer je dat kind!"

Titi: "Je hebt net gezegd je hoofd werkt niet goed"

Tesla: "Die ga ik onthouden. Ik ga dat tegen mijn vriendin in Suriname zeggen. Bo kabes no ta bon! Haar hoofd werkt echt niet goed, hahaha. Hoe zeg ik mijn buik is vol?"

Titi: "Mi barika te yen."

Tesla: "Mi barika ta yen."

De twee meisjes spelen in het water en springen op als er golven komen. Plotseling komen er hele hoge golven.

Tesla: "Hoe zeg je ik ben bang?"

Titi: "Mi tin miedu."

Tesla: "Mi tin miedu voor de hoge golven. Ik wil terug."

Titi: "Dan zeg je mi ke bini back. Mi ke betekent ik wil. Mi ke bini back is ik wil teruggaan."

Als ze teruggaan passeren ze diverse plekken waar er muziek wordt gemaakt. Ze stoppen bij een terras in de plaats Saliña. Dichtbij maakt er ook een groep jongeren muziek.

Nadine: "Tesla wak! Kijk! Die groep speelt de tambú. Zie je? Het meisje zingt. Die jongen met dat blauwe shirt speelt op de drum. Die drum heet tambú, daar heeft de muziek zijn naam van."

Tesla: "Die tambú lijkt op de apintidrum. En kijk, de rest van de groep bukt voorover en klapt in de handen. Mogen we dichterbij gaan kijken, pa?"

Papa Jason knikt toegeeflijk. Het wordt steeds drukker om de band heen. Iedereen doet mee met het handgeklap. Na twee liederen gaat Titi terug naar hun tafel, maar Tesla blijft dansen. Het wordt nog drukker. Ze kan nu de tafel van papa niet eens zien door de mensenmassa. Maar Tesla richt zich alleen op de dans en de muziek. Ze ziet ook dat men met de hielen stampt. Ze doet flink mee. Opeens hoort ze een stemmetje in de drukte. Ze ziet een kleine jongen van een jaar of drie huilend op de grond zitten te midden van het tambúgewoel.

Jongetje: "Mami, mami, mi ke mi mami."

Tesla: "Wat zeg je? Ik versta je niet."

Jongetje: "Mami, mami, mi ke mi mami."

Tesla: “Mami. Je mama. Je zoekt je mama. Mi ke. Wat zei Titi ook alweer? Mi ke is ik wil. Zoals ze vandaag op het strand zei mi ke bini back, ik wil terug. Mi ke mi mami. Je wilt je moeder. Je bent je moeder kwijt.”

Jongetje: “Mi tin miedu.”

Tesla: “Dat ken ik ook. Je bent bang! Net als ik bij de golven. Wacht ik help je wel. Ehm.. warda un ratu.”

Tesla pakt de hand van het jongetje en trekt hem mee naar het tafeltje van papa. Snel legt ze alles uit. Nadine staat haar met open mond aan te kijken. Dan schiet ze overeind en loopt naar de zangeres van de tambúgroep. Snel fluistert ze haar iets in het oor en wijst naar de jongen. Na het lied roept de zangeres om dat een kind zijn moeder kwijt is. Het duurt niet lang of de kleine man wordt opgehaald door zijn moeder. Ze is enorm opgelucht en bedankt Tesla wel duizend keer.

Papa: “Hoe wist je wat hij zei, Tes?”

Tesla: “Ik heb vandaag veel geleerd van Titi”

Titi: “Tesla leert snel. Ze is slim hoor.”

Nadine: “Tesla, je hebt niet alleen een nieuwe taal geleerd, maar daardoor heb je ook iemand kunnen helpen. Mi ta orguyoso di bo.”

Papa: “Nederlands Na..”

Papa stopt midden in zijn zin.

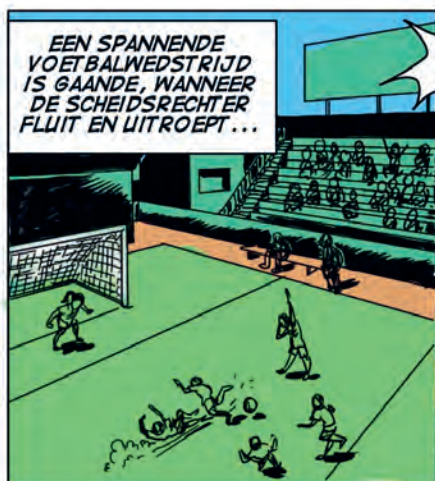
Papa: “Ach..., spreek maar gewoon Papiamentu.”

Nadine lacht.

Nadine: “Weet je, als ik beide talen spreek, kan Tesla veel leren en kan ik mijn Nederlands verbeteren. Mi ta orguyoso di bo. Ik ben trots op je. Mi yu muhé. Mijn dochter...”

Tesla heeft zich nooit zo geliefd gevoeld. Ze vliegt Nadine in de armen.

Tesla: “Mami...”



EEN SPANNENDE
VOETBALWEDSTRIJD
IS GAANDE, WANNEER
DE SCHEIDSRECHTER
FLUIT EN UITROEPT...

PENALTY!



SAMIRAH, JIJ MOET
DEZE STRAFSCHOP
NEMEN.
JIJ BENT ONZE BESTE KANS,
BEREID JE GOED VOOR EN
GA HET VELD NU OP.

MAAR COACH,
WAAROM IK?



STEDS WANNEER
IK HET VELD OP KOM
SCHREEUWEN
DE MENSEN DAT IK
WEG MOET. ZE ZEGGEN
DAT IK NIKS KAN -

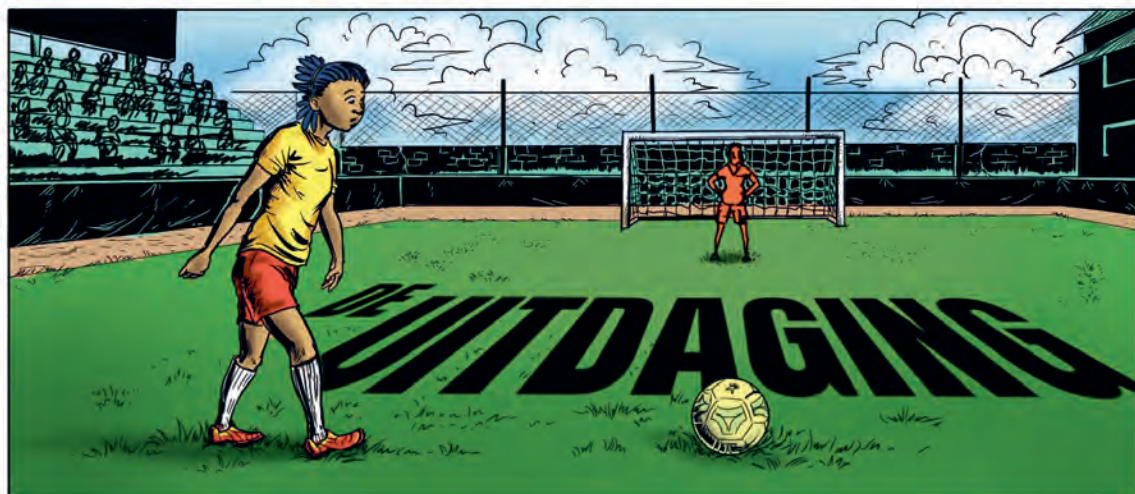
EN WANNEER IK ZULKE
DINGEN HOOR, KAN IK
DIE BAL NIET MEER
GOED SCHOPPEN!



JE MOET NIET NAAR ZE LUISTEREN.
HET TEAM WEET HOE GOED JE BENT -
WE TRAINEN TOCH ZO VAAK SAMEN?
LAAT AL DIE COMMENTAREN OVER
JE HEENGAAN ALS REGENERUIS.

KIJK ALLEEN NAAR
DE BAL EN HET DOEL,
EN SCHIET HOE **JIJ**
ALLEEN KAN SCHIETEN.
DRAAL NU NIET MEER.

GA NU HET
VELD OP!



COACH,
FOUT FOIT!
ZE GAAT HET
VERPESTEN!

AY YU
O LAS!!

ZE GAAT DIE BAL
KROM SCHIETEN,
KIJK KIJK HOE ZE
GAAT SCHIETEN.

ZOEK JE EIGEN
STILTE OP.
JE KAN DIT.

VERTROUW OP JEZELF
EN JE LICHAAM.
JE HEBT ERVOOR GETRAIND!

LAAT HET COMMENTAAR
ALS REGENGERUIS KLINKEN.

ALLEEN DE BAL EN
MIJN DOEL BESTAAN.
IK VERTROUW OP MEZELF.



**BOE!
GA WEG!
BOE!**

**SCHEIDSRECHTER,
GEEF RODE KAART!**

**LAAT IEMAND
ANDERS GAAN!**

**DEZE KAN
HET NIET!**

**EN WAT IK KAN
BEREIKEN IS...**



Er is veel in deze wereld

wat ons bezig houdt.

Wat de één zal interesseren

laat de ander koud.

Wat zal de toekomst brengen,

is waar ik soms aan denk.

Het ziet er niet zo mooi uit,

als je er aandacht aan schenkt.

Waarom is er zo veel leed,

zo veel verdriet en pijn?

Komt dat misschien omdat

wij te jaloers op elkaar zijn?

Is het niet altijd beter

het slechte te verachten,

proberen een ander te helpen

zonder iets terug te verwachten?

De plaats waar wij moeten leven,

dit mooie, schone land;

zijn toekomst en welzijn

ligt ook in onze hand.

SUPER!

WE ZIJN
BIJNA BIJ DAT
FEEST, JAÏR!

JA, XAVIER!
IS TOF DAT MIGUEL
EEN SUPERHERO FEEST
VOOR Z'N JAARDAG
HEEFT.

HEY!
VOLGENS MIJ
WIL DIE MEVROUW
OVERSTEKEN.

PARDON,
MEVROUW. WILDE
U OVERSTEKEN?

JAAA!
OMA IS OUD,
BAYA. BEN NIET
MEER ZO SNEL EN DIE
AUTO'S RACEN
SOMS!

DAN
WENKEN WE
ZE EVEN OM TE
STOPPEN!

OH,
WAT LIEF!

ZOOO!

BEDANKT,
JONGENS! JULLIE
ZIJN ECHTE
HELDEN!

GEEN
DANK!





ZOU JE
NET DENKEN,
BIRTHDAY
BOY!

MACHT IS
HET ENIGE DAT TELT!
EN MET ONZE MACHT GAAN
RATATAT, BUGABOO EN IK
ALLE GROENTEN
UITROEIJEN!

ALLEEN
MAAR SNOEP EN
JUNK FOOD VOOR
KINDEREN!



IK BEN OP
DE DINSDAG WEL
VEGETARIËR.



OKAY, DAN
IS DINSDAG ONZE
RUSTDAG.



JULLIE
KENNEN DE REGELS!
ELK TEAM GEEFT EEN
RAADSEL OP.

BIJ ELK GOED ANTWOORD
VAN JULLIE WORDT ER EEN DOOS
VAN ONS VERWIJDERD. IS ONS FORT
HELEMAAL WEG, WINNEN JULLIE.

ELK GOED ANTWOORD
VAN ONS BETEKENT EEN DOOS
ERBIJ! ONS FORT BESTAAT UIT 10 DOZEN,
ALS WE HEM TOT 20 KUNNEN KRIJGEN
HEBBERN WIJ GEWONNEN!



BUGABOO,
EERSTE
RAADSEL!

OKAY!
WAAROM ZIJN
VISSER ZO SLIM?

